KARYS

GEGUŽIS
Nr. 4 1954

Kaina 50¢

LAIVELIAI
LIETUVOS
PAJŪRYJE

P. Lapienės vasarvietė,

STONY BROOK LODGE,

kviečia Jus dalyvauti sezono atidaryme **šeštadienį, birželio 5, 1954.**

Meninę dalį atliks **New Yorko Dramos Studijos auklėtiniai,** vadovaujami **Jurgio Blekaičio.** Ričardo Kontrimo orkestras šokiams.

Prieš programą 2 val. įvyks bendri pietūs. Norintieji juose dalyvauti prašomi pranešti vasarvietės adresu iki birželio 2 dienos. Pietų kaina $2.50 asmeniui.

PR. LAPIENĖ,
Vasarvietės vedėja

Adresas:
STONY BROOK LODGE
Stony Brook, Long Island

LIETUVIŲ AUTOMOBILIŲ PREKYBA

HARMONY MOTORS

Dabar jau didelis pasirinkimas įvairiausių firmų automobilių (Buick, Dodge, Chrysler, Oldsmobile, Chevrolet, Pontiac, Plymouth, Ford ir kt.)
Kiekvienam mūsų automobilių pirkėjų duodamas mašinos leidimas nemokamai

Išmokome nemokančius važiuoti

Parduodame išmokėjimui prieinamesnėmis sąlygomis

HARMONY MOTORS

T. Šlutas, J. Talandis ir S. Zubkus

5805-07 So. Western Ave., Chicago, Ill.

Telefonas: REpublic 7-6480

JONAS BUDRIKAS

Jaukus lietuviškas restoranas ir valgykla, biliardas ir stalo tenisas. Įvairūs gėrimai, šalti ir šilti užkandžiai. Tremtinių mėgstamiausia vieta. Erdvi salė įvairiems parengimams.

1442 SO. 49-TH CT., CICERO 50, ILL.
TEL. TOwnhall 3-9472

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIUS
6312 SO. WESTERN AVE., CHICAGO, ILL.
Telefonas Grovehill 6-0142
1410 CO. 50th AVE., CICERO, ILL.
Telefonas TownHall 3-2109
KOPLYCIOS VISOSE MIESTO DALYSE

ANTHONY B. PETKUS

VIENYBĖ

Amerikos lietuvių savaitraštis
Eina nuo 1886 m.
Redaktorius leidėjas
JUOZAS TYSLIAVA
Prenumerata metams $5.00
412 Bedford Ave., Brooklyn 11, N. Y.

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

ANTANO VAITKAUS
ir
ANTANO NUOBARO
MĖSOS ir MAISTO
KRAUTUVĖ

449 Grand Street, Brooklyn 11,N. Y.

KU biblioteka
093 00523477 8

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 4 (1298) GEGUŽIS-MAY 1954

1904 — 1954

ANTANAS SODAITIS

Spaudos atgavimo sukaktis priklauso lietuvių tautos kovų sukakčių rūšiai. Šalia 1831 ir 1863 metų sukilimų, 1905 judėjimo ir Nepriklausomybės karų galime drąsiai gretinti kovų etapą lietuviškai spaudai atgauti. Šią ištisą mūsų tautos kovų grandį jungia tas pats ir vienas tikslas — tautos laisvė.

Kita bendra tų kovų žymė yra dar tai, kad buvo kovojama prieš tą patį priešą, rytų kaimyną.

Maskva buvo ir tebelieka išoriniu Lietuvos priešu ir jos didžiuoju pavojumi. Prieš šimtmečius su ja kariavo didieji Lietuvos kunigaikščiai, ji įvykdė Lietuvos padalinimą, atnešė mūsų kraštui skriaudas ir dabar tebeengia mūsų tautą.

Spaudos draudimas irgi buvo caristinės Rusijos viena iš daugelio priemonių lietuvių tautai pasmaugti. Jis buvo pasekmė 1863 m. nepasisekusio sukilimo, po kurio mūsų krašto rusifikacija labai suaktyvėjo. Prasidėjusiam tautiniam kilimui slopinti buvo uždaryta parapijinės mokyklos ir imta persekioti lietuviška knyga, spausdinta lotyniškom raidėm.

Lietuviško rašto persekiojimas prasidėjo 1864 m., kada Muravjovas įsakė Lietuvos mokyklose vartoti tik rusiškom raidėm spausdintus vadovėlius. Tai nebuvo oficialus vyriausybės spaudos uždraudimas, kurį vėliau 1865 m. įteisino gubernatoriaus Kaufmano įsakymas. Bet su Muravjovo įsakymu, liečiančiu mokyklose vartojamus vadovėlius, padidėjo mūsų knygos persekiojimas. Po daugelio metų rusų imperijos senatas, besprėsdamas stud. Povilo Višinskio ir inž. A. Macijausko bylas, rado, kad įstatymo, draudžiančio spausdinti lietuviškus raštus lotynų raidėm, nėra. Atseit teisinio pagrindo nebuvo. Vienok caristinės Rusijos santvarkoje, kur jos tarnautojų, o ypač aukštųjų valdininkų veiksmai mažai buvo kontroliuojami ir jų galia nevaržoma, užteko gubernatoriaus įsakymo, kad lietuvių spauda buvo persekiojama 40 metų. Juridinio pagrindo nebuvimas dar daugiau parodo rusų administracijos sauvaliavimą pagrobtame krašte ir tai nei kiek nešvelnina, nei pateisina tų persekiojimų, kuriuos teko lietuviams patirti kovojant dėl spaudos laisvės.

KNYGŲ STATISTIKA

Pasipriešinimas, kurį parodė lietuvių tauta kovodama už savo spaudą, davė tikrai netikėtų vaisių. Knyga, lyg draudžiamas vaisius, lietuviui tapo brangenybe. Tai paskatino besirūpinančius lietuviška knyga dar daugiau jų spausdinti. Mūsų leidinių skaičiai vis didėjo ir jų tiražai kilo. Nuo lietuviškos spaudos pradžios (pirmoji lietuviška knyga buvo išleista 1547 m. Karaliaučiuje, Martyno Mažvydo — Vaitkūno — "Catechismusa prasty Szadei"...) iki jos uždraudimo (1864 m.), vadinasi, trijų šimtų metų laikotarpy, buvo išleista 750 lietuviškų leidinių. Nuo draudimo pradžios — iki "Aušros" (1864—1883) išėjo iš spaudos 484 knygos ir nuo "Aušros" iki spaudos atgavimo (1883 — 1904) išleista 1372 leidiniai, taigi, per 40 draudimo metų buvo išleista 1856 leidiniai, arba pustrečio karto daugiau nei per 300 metų.

Į pateiktus skaičius neįeina laikraščiai. Tame laikotarpyje Prūsuose jų pasirodė gana gausiai: "Aušra", "Garsas", "Šviesa", "Varpas", "Ūkininkas", "Apžvalga", "Tėvynės Sargas" ir kiti.

Laikraščių ir knygų tiražai buvo nemaži. Jie didele srove plaukė į Lietuvą. Kun. A. M. Milukas knygoje "30 Metų Spaudą Atgavus" mini A. J. Zanavykučio "Statistiką", pagal kurią nuo

spaudos draudimo pradžios iki 1900 metų Prūsuose buvo atspausdinta 3.705.250 egzempliorių lietuviškų knygų ir laikraščių.

Nemaža jų buvo sulaikyta ant sienos. Dviejų metų laikotarpy (1891—1893) rusų žandarai pasieny konfiskavo 37.718 knygų ir laikraščių, o tarp 1900—1902 m. buvo konfiskuota net 56.182 egzemplicriai lietuviškų spaudinių.

VYSK. VALANČIUS RAGINO DEGINTI GRAŽDANKĄ

Tuo tarpu peršama rusų graždanka neturėjo pasisekimo. Per 40 metų rusiškom raidėm lietuviškais žodžiais išėjo tik 54 leidiniai, kurie sudarė 165.000 tiražą arba vidutiniškai kiekvienos knygos buvo spausdinama po 3000 egzempliorių. Matyti, kad žmonės svetimos knygos nemėgo, jos neėmė dovanai dalinamos ir neskaitė. Vysk. M. Valančius atvirai ragino tokias knygas deginti.

Nešusiems lietuvių tautai naują atgimimą garbė priklauso gausiai knygnešių armijai. Šiuo atveju knygnešio sąvoką tenka daug plačiau suprasti. Jais reikia laikyti ne vien tuos, kurie gabeno ir platino knygas, bet ir tuos, kurie jas rašė, rūpinos jų leidimu ar kaip kitaip dalyvavo draudžiamos spaudos judėjime.

Knygnešių ir spaudos kovotojų eiles sudarė ir darbininkai, ir artojai, ir dvasininkai, ir šviesuomenė. Dvejuose "Knygnešio" tomuose juos plačiai ir įdomiai aprašė majoro Petro Rusecko plunksna.

Visi duomenys rodo, kad slaptosios spaudos didžiausiu organizatorium ir pionierium tenka laikyti vyskupą **Motiejų Valančių**. Bene jis pirmasis, spaudą uždraudus, pradėjo spausdinti savo raštus Tilžėje. Tam reikalui jis skyrė nemažas pinigų sumas ir į tą darbą įtraukė tiek kunigus, tiek pasauliečius, sudarydamas net slaptą organizaciją.

Žymiais raštų platintojais ir knygnešiais buvo **kun. M. Sederavičius**, Sudargo klebonas (Šakių apskr.), **kun. S. Gimžauskas, Kancleris** ir kt. Garsiausio knygnešio vardas priklauso **Jurgiui Bieliniui.** Jis palaikė ryšius ir su vysk. M. Valančium, dažnai keliavo į Prūsus, buvo sukūręs slaptą organizaciją knygom platinti. Neveltui Jurgis Bielinis buvo vadinamas knygnešių karaliumi. Spaudos draudimo metu jis jau skelbė Nepriklausomos Lietuvos idėją.

Tuo metu dar reikėjo laukti 19 metų iki pasirodė pirmasis didžiajai Lietuvai skirtas laikraštis "Aušra". Laikraščio pasirodymą suvėlino inteligentų trūkumas. Bet 1883 metai, "Aušrai" pasirodžius, pradėjo Lietuvai naują gadynę. Dr. J. Basanavičius, A. Vištaliauskas, J. Mikšas, dr. J. Šliupas, M. Jankus, J. Andziulaitis, J. Mačys-Kėkštas, Šernas ir kiti buvo lietuviškos periodinės spaudos steigėjai, kurių darbą vėliau tęsė "Varpas", "Apžvalga", "Tėvynės Sargas" ir kt.

Gausus slaptos spaudos augimas ir jos plėtimas privertė rusų valdžią galvoti, ar nereikia atsisakyti tos netikusios priemonės lietuvių tautai rusinti. Pagaliau 1904 m. gegužės 7 d. lietuviams buvo grąžinta teisė turėti savo spaudą, kuria naudojosi visas kultūringas pasaulis.

Spaudą atgavus ta laisve lietuviai plačiai naudojosi. Dygo nauji laikraščiai ir pasirodė naujos knygos. Prof. E. Volteris surinkta statistika rodo, jog 1904 ir 1914 m. laikotarpy, vadinasi, per pirmąjį dešimtmetį spaudą atgavus, Lietuvoje buvo atspausdinta 2550 lietuviškų knygų, kurių tiražą sudarė penki milijonai egzempliorių.

Kova už spaudos laisvę lietuvių tautai turėjo dar ir tą reikšmę, kad apsaugojo Lietuvą nuo surusėjimo, sukėlė tautinį susipratimą ir išugdė jos kovingumą. Kova dėl savos spaudos nutiesė kelius naujiems laimėjimams.

Šiandieną lietuvių tauta, nešdama raudonosios Rusijos vergiją, vėl neturi savo spaudos. Nors raštai Lietuvoje spausdinama lietuviškais žodžiais ir lotyniškom raidėm, bet jie tarnauja okupanto interesams ir savo dvasia lietuvių tautai yra svetima. Bet anksčiau laimėta spaudos atgavimo kova, švenčiant to laimėjimo penkiasdešimties metų sukaktį, kelia mūsų viltis, kad griūvant tironų sostams, iškils ir Lietuvai laisvė.

"KARYS" 35 METŲ AMŽIAUS

STASYS BUTKUS

Gegužės 22 d. sukako 35 metai, kai pasirodė pirmasis karių laikraščio **"Kariškių Žodžio"** numeris. Kitais metais kalbos taisyklingumo atžvilgiu vardas buvo pakeistas į dabartinį **"KARYS"**.

Kariams leisti laikraštį mintis kilo jau 1919 m. apie sausio 30 dieną. Krašto Apsaugos viceministeris karininkas Zaskevičius pasikvietė KAM Literatūros Skyriaus viršininką karininką Petrą Rusecką ir pareiškė savo nusistatymą leisti kariams dienraštį, kaip tai darė latviai ir kt. Tačiau su viceministerio nuomone nesutiko kiti, nes jautė, kad dienraščiui trūks bendradarbių. Laikraščio leidimo reikalas buvo atidėtas.

Tuomet pasišovė kariams laikraštį leisti Kareivių Prietelių Draugija, kuriai pirmininkavo kapelionas kun. Bumša. Karininkams tai nepatiko, kad civiliai kištųsi į karių reikalus, ir šis užsimojimas atkrito.

Pagaliau Literatūros Skyriaus viršininkas karininkas P. Ruseckas karių laikraščio reikalą išdėstė krašto apsaugos ministeriui karininkui Merkiui. Šis pritarė ir **1919 m. gegužės 22 d. gimė kariu laikraštis.** Tą dieną išėjo **"KARIŠKIŲ ŽODŽIO"** Nr. 1.

Patį pirmąjį numerį suredagavo karininkas P. Ruseckas ir toliau redagavimą perdavė karininkui V. Steponaičiui. Per 35 metus **"KARĮ"** redagavo šie asmens: P. Ruseckas, V. Steponaitis, J. M. Laurinaitis, K. Kepalas, J. Petrėnas, Z. Kuzmickas, A. Majus, J. Tomkus (bolševikų nužudytas 1940 m. Kauno sunkiųjų darbų kalėjime), R. Burokas, T. Šakmanas, S. Kuizinas, J. Balčiūnas — Juozas Švaistas, P. Jakštas, S. Urbonas, D. Penikas. Šiais metais jau nauja redakcija ir leidėjai. 1919—1940 m. būvyje **"KARĮ"** leido Krašto Apsaugos Ministerija.

Pačiais pirmaisiais **"Kariškių Žodžio"** bendradarbiais buvo karininkai Svilas, Pranas Kaunas (š. m. balandžio 16 d. miręs Toronte, Kanadoje), Natkevičius, Steponaitis, Ruseckas, Melis, Urbaitis, Urbšys, Klesčinskas ir kt. Netrukus bendradarbių atsirado ir iš kareivių tarpo. Iš jų patys pirmieji buvo šie: V. Gustainis, K. V. Banaitis, A. Majus, St. Butkus, L. Vitkauskas ir kt. Visą laika laikraštis buvo savaitinis. Tik 1939 m. rudenį, karui prasidėjus, kurį laiką ėjo 3 kartus savaitėje.

1920 m., Vilnių atgavus, **"KARIŠKIŲ ŽODŽIO" Nr. 39 (71) spalio 2 d. buvo išleistas Vilniuje.** Lenkams Vilnių pagrobus, **"Kariškių Žodis"** vėl persikėlė į Kauną.

1920 m. spalio 18 d. išleistas Nr. 41 (73) jau **"KARIO"** vardu. Eilinis numeris pažymėtas ne Nr. 1, bet sekantis **"Kariškių Žodžio"** numeris, kadangi vardo pakeitimas padarytas tik kalbos sumetimais. Pats laikraštis lieka tas pats. Mat, tuo laiku buvo panaikintas žodis **"kariškis"** ir jo vietoj kariuomenėje pradėtas vartoti **karys.**

"KARYS" išgyveno visokių laikų, ir gana sunkių. Buvo sumenkęs net iki 8 silpnokų puslapių. 1926—1927 m. būvyje ir jo tiražas siekė tik iki 1100 arba 1200 egz. Nuo 1928 m. pradėjo augti ir plėstis. **"KARYS"** buvo išrašomas visoms pradžios ir aukštesnėms mokykloms. Pagaliau ir visuomenė pradėjo jį išsirašydinti.

"KARIO" žydėjimo laikotarpis atėjo, jį redaguojant kpt. S. Urbonui ir Kariuomenės Štabo Spaudos ir Švietimo Skyriaus viršininku esant plk. J. Šarauskui. Šių asmenų dėka **"KARYS"** liko pats gražiausias lietuvių žurnalų, giliaspaude spausdinamas. O priešininkų **"Karį"** giliaspaude spausdinti buvo net pačiame Spaudos ir Švietimo Skyriuje. Tik plk. Šarausko nuoširdumas **"Kariui"** sudarė sąlygas jam klestėti.

Kariuomenės dalyse karininkų, puskarininkių ir kareivių dėka prieš Naujuosius Metus buvo daromi vajai **"Kariui"** platinti. Kariai išrašydavo **"Karį"** savo namiškiams. Patys kariai, išėję į atsargą, jį išsirašydavo. Pagaliau ir jaunimas pamėgo **"Karį"**, ir jo tiražas kasmet smarkiai kilo. **1940 m. "KARIO" spausdindavo 33.000 egz.** Jį mielai skaitydavo ir moterys, ir mergaitės.

Bolševikams okupavus Lietuvą, 1940 m. liepos 5 d. **"Karys"** buvo uždarytas. Liepos 13 d. pradėta leisti raudonoji "Karių Tiesa", kuri netrukus išvirto į "Raudonarmietį".

1941 m., vokiečiams Lietuvą užėmus, kpt. S. Urbonas susirūpino atgaivinti **"KARĮ"**. Pradėjo daryti žygius pas vokiečius. Prašymas ėjo per Vilniu, Kauną, Rygą iki pat Berlyno, kol po keletos mėnesių gavo leidimą. 1941 m. Kalėdoms Vilniuje buvo išleistas **"KARIO"** Nr. 1. Laikraštinio formato. Vilniuje buvo leidžiama iki pat 1944 m. liepos mėn., kada reikėjo iš Vilniaus trauktis. **Vilniuje daugiausia buvo spausdinama po 60.000**

PIRMOJI "KARIŠKIŲ ŽODŽIO" ("KARIO") REDAKCIJA. Kairėje: karininkas Petras Ruseckas; dešinėje: karininkas Vytautas Steponaitis. Nuotrauka gauta iš J. Valicko.

egz. Kurį laiką spausdinta ir 80.000 egz., bet vėliau vokiečiai popierių sumažino.

"KARIUI" teko slaptomis vesti kovą su vokiečiais. Daugelis dalykų praeidavo ir be cenzūros leidimo, tačiau laimingai išvengė vokiečių bausmės. Apie tai jau anksčiau buvau **"Karyje"** rašęs.

Traukiantis iš Lietuvos, liepos mėn. dar vienas numeris buvo išleistas Kaune. Nutolus nuo spaustuvių, Suvalkijos kaimuose ir Rytprūsių miškuose po vieną numerį hektografu buvo išleistas **"Žygio KARYS."** Jau be vokiškosios cenzūros, ir platinta pražygiuojantiems lietuvių kariams.

Vokietijoje kpt. Urbonas vėl sugebėjo atgaivinti **"KARĮ"**. 1944—1945 m. (iki vasario mėn.) buvo spausdinamas Berlyne, o iki Velykų Veimare.

Rodos, **"KARYS"** mirė. Bet kur tau! Jis gaivus ir už jūrų vandenėlių. Atgijo ir Amerikoje.

1950 m. rudenį St. Butkus ir Aug. Astrauskas nuvyko į Great Neck pas kpt. S. Urboną. Taip sau, į svečius. Draugiškai besišnekėdami ir iškėlė klausimą lapkričio 23 d. išleisti **"KARIO"** numerį. A. Astrauskas pažadėjo duoti lėšų. Pasiūlė kpt. S. Urbonui imtis darbo. Šis, žinoma, mielai sutiko. Ir **"KARIO"** numeris buvo išleistas, kpt. S. Urbonui redaguojant ir A. Astrauskui finansuojant. Visuomenė jį mielai sutiko ir kpt. Urboną uždegė toliau jį leisti. Butkus ir Astrauskas buvo nuomonės **"KARĮ"** leisti tik kelis kartus per metus: Vasario 16 d., Birželio 15 d., Rugsėjo 8 d. ir Lapkričio 23 d. Urbonas ryžosi leisti kas mėnesį, ir tai įvykdė.

Kiek paredagavęs, kpt. S. Urbonas susirgo, ir kurį laiką **"KARĮ"** redagavo D. Penikas. Sveikatai sustiprėjus, šiais metais kpt. S. Urbonas vėl ryžosi grįžti prie **"KARIO"** redagavimo. Tačiau gyvenimo sąlygos nebeleido toliau šį pamėgtą darbą dirbti. Atsisakė, ir jo suredaguotą Nr. 1 teko naujiems leidėjams išsiuntinėti.

Juozas Mikuckis

KAREIVIŲ DAINA

Kuprinėse ne šilko skaros,
Ne auksu lietos juostos:
Mes grįšime nuskarę
Į savo krašto uostus.

Sukruvintuose lopuos
Mes slėpsim laisvės skydą. —
Nuo Dzūkijos lig kopų
Pasveikins mus išvydę!

Pražys vėl baltosios ramunės
Žvangės naujų piovėjų dalgės,—
Sūnums pauksny panemunės
Į širdis džiaugsmas bus pažvelgęs!

Bet jūs nelaukit, sesės,
Nei šilko, nei karolių! —
Tik į lankas gimtąsias
Jūs laukit grįžtant brolių!

KAUTYNIŲ FUNKCIJA

Karinė organizacijos istorinė apžvalga rodo, kad kautynės buvo laikomos, jeigu ne vienintėle, tai vyraujančia karine funkcija.

Nagrinėjant klausimą, ar kautynės yra viena ar kelios funkcijos, reikia patyrinėti pačią kautynių organizaciją.

" . . . Karinėje istorijoje Romos legionas yra žymus taktinis vienetas. Jis buvo atrama tautos — respublikos ir imperijos — gyvenusios tūkstantį metų. Jis atlaikė barbarus vakaruose ir paveldėjo Aleksandro karinę galią rytuose. Jis pralaimėdavo tik dėl menkos vadovybės, arba dėl apsileidimo apmokyme ir ginklavime. Tačiau kariniu požiūriu svarbiausia, kad jis buvo visų ginklo rūšių vienetas ir tiko lanksčiam manevrui." Romos legiono sudėtyje buvo lengvųjų ir sunkiųjų pėstininkų, kartais raitininkų, artilerijos (katapultos) ir pionierių. Jis buvo pilnas taktinis vienetas su savo administracija.

Romos kariuomenė neturėjo pėstininkų, kavalerijos ir artilerijos ginklų rūšių organizacine prasme. Ji turėjo legioną, apimantį tas sudėtines dalis, kurios buvo sukurtos tam, kad legionas galėtų geriau siekti taktinių tikslų.

Žlugus Romos imperijai legionas, kaip karinė forma, mirė. Viduriniais amžiais, samdinių ir kavalerijos pamėgimo laikais sudėtinis taktinis vienetas karo meno buvo užmirštas. Pėstininkai ir kavalerija mūšiuose kovojo greta vieni kitų, kartu, bet kaip atskiros ginklo rūšys, lyg atskiros armijos.

Reikėjo Napoleono, kad atgaivintų Romos kautynių vieneto supratimą. Jis sukūrė judrią diviziją, kuri yra pagrindas moderniai (taip vadinamai) pėstininkų divizijai ir kuri yra geriausias taktinis vienetas nuo Romos legiono laikų. Tačiau tradicijos dar ir šiandien kliudo divizijai pasidaryti vis integruotu kautynių vienetu. Ji vis dar panaši į keleto ginklų rūšių rinkinį, bet ne į tobulą vienetą, kokia ji turėtų būti. Dar ir dabar modernios kariuomenės sunkiai skiriasi su tokiais titulais kaip "artilerijos viršininkas", "kavalerijos ar pėstininkų viršininkas." Tradicijos miršta lėtai.

Organizacija yra santvarka viena kitos priklausančių dalių, kurių kiekviena turi specialią funkciją visumos atžvilgiu. Todėl nustačius funkcijas bus nesunku nusakyti dalis, kurios vykdys jas.

Tokiu būdu, kariuomenė ir karo laivynas yra dvi atskiros dalys kiekviena vykdanti atskirą specialią funkciją visos karinės organizacijos atžvilgiu, kuri iš jų reikalauja tų funkcijų vykdymo.

Organizaciniai principai reikalauja atsakomybės paskirstymo ir funkcijų vienalytiškumo, t. y. kad kiekvienai svarbiai funkcijai būtų atskiras vykdytojas ir, kad tas vykdytojas nebūtų apsunkintas kitom neturinčiom ryšio funkcijom.

Kariuomenės Linija.

"Kadaise būta pėstininkų, kavalerijos ir artilerijos. Mūšio pradžioje artilerija mėgindavo sprogimais sukelti priešo pusėje sąmyšį. Kai pastarasis būdavo pakankamai suminkštintas (ar kai parakas išsibaigdavo), pėstininkai puldavo atakon. Kai priešas pradėdavo trauktis, būdavo paleidžiama kavalerija, kad galutinai užbaigtų persekiojimą ir sujauktų pasitraukimą." Seniau kautynėse būta bendradarbiavimo tarp atskirų ginklo rūšių, kurios buvo viena nuo kitos griežtai atskirtos ir ne kautynių metu neturėjo nieko bendro tarp savęs. "Padorus kavaleristas iš aukšto žiūrėdavo į artileristą. Ir, žinoma, abu nenorėjo pripažinti, kad pėstininkas yra ko nors vertas".

Tačiau modernus ginklavimas, transportas ir moderni karyba pradėjo sulieti atskiras ginklo rūšis, pradėjo jas suvienodinti. Skirtumas tarp sunkiųjų ginklų pėstininko ir lengvojo artilerisito pasidarė nežymus. Skirtumas tarp šarvuočio ir raitininko pradėjo dingti. Pajutęs pavojų savo egzistencijai, kavaleristas paskelbė, kad naujas ginklas — šarvuotis yra jo nuosavybė. Jis įkibo į mechanizuotos žvalgybos sritį. ". . . pavartę kavalerijos žurnalą sužinome kaip ši ginklo rūšis yra sudominta šarvo; kaip kavalerija laiduoja sau prieštiltį šia naujai atrasta proga; kaip 75 mm 'nespiriantis' ginklas pakels kavalerijos ugnies galią. Skiriamoji tarp šarvuočių ginklo rūšies ir 'kavalerijos' praktiškai dingo."

Seniau pėstininkai, kavalerija ir artilerija buvo atskiros ir labai skirtingos kautynių pajėgų dalys. Dabar jos yra atskiros dalys tik iš vardo ir dėl užsispyrusių tradicijų.

Dabar aišku, kad pėstininkai, kaip toki, nėra funkcija, nes jie daugiau nesudaro atskiros skirtingos dalies. Visa kariuomenė, armija yra funkcija. Kariuomenė sudėta iš pagrindinių dalių, divizijų. Kiekviena divizija turi tą pat kautynių funkciją.

Dabartinė divizija yra sudėtinis vienetas iš pėstininkų. artilerijos, motorizuotos žvalgybos, inžinerijos, ryšių, tiekimo, sanitarijos ir kitų dalių, net žvalgybinio lėktuvo. Visų šitų sudėtinių dalių suma sudaro tai, kas yra suprantama žodžiu divizija. Kiekviena iš šitų sudėtinių dalių irgi turi atskirų funkcijų divizijos atžvilgiu, tačiau bendru visumos atžvilgiu tai bus tik pafunkcijos.

Artilerija irgi jau nesudaro atskiros dalies su specialia funkcija visos karinės organizacijos atžvilgiu. Atskiri artilerijos daliniai turi savo specialias funkcijas tik divizijos ar kito didesnio junginio atžvilgiu. Tą pat galima pasakyti apie kavaleriją, inžineriją, ryšininkus ir kitus specialius kautynių elementus.

"Dar kartą galima pastebėti, kaip paprotys aptemdo matymą. Seniau kavalerija buvo atskira ginklo rūšis, ji saugojo kariuomenės sparnus. Kai buvo išrasta artilerija, tuo pačiu pasidarė atskiras ginklas. Kai vėliau keli atskiri kautynių elementai buvo integruoti į taktinius vienetus, pradėta nesuprasti jų organizacinio pritaikymo. Mes nesirūpinam atsikratyti artilerijos ginklo rūšies nusakymo, kai ta ginklo rūšis faktiškai išnyko."

Jei toki titulai, kaip pėstininkų inspektorius, artilerijos, kavalerijos, tiekimų, ryšių, sanitarijos viršininkai, būtų apriboti tik doktrinos nustatymui, vienintelis jų minusas būtų jų netikslumas, bet jie reiškia pretenzijų į vadovavimą, o tai reiškia galią, kuri nėra tiksliai nusakoma ir todėl nėra deranti, tiksli. Iš čia kyla atsakomybės išsklaidymas, kas reiškia blogą organizaciją.

Sausumos, Jūros ir Oro Pajėgos.

"Senų senovėje būta kariuomenės ir laivyno. Kariuomenė žygiuodavo sausuma, kaip padoriai kariuomenei privaloma, laivynas plaukdavo jūromis. Retkarčiais, kokiam nors dideliam žygyje jie bendradarbiaudavo. Bet paprastai jie laikydavosi atskirų kelių ir mažai ką teturėjo bendro vienas su kitu."

Kaip kariuomenė skirstoma į divizijas, taip laivynas skirstomas į laivų grupes, eskadras, flotas, mažesnius laivynus.

Staiga atsirado naujas, jau trečias mūšio elementas — lėktuvas. Jį pasisavino ir kariuomenė ir laivynas. Vieni naudoja jį iš sausumos, kiti iš laivu.

Pradėjo mažėti skirtumas tarp taip griežtai skirtingų kariuomenės ir laivyno, nors tradicijos ir pasiliko. Laivynas nors ir skiriasi nuo kariuomenės, bet jis apima ir jūrų pėstininkus — marinus — oro pajėgas ir šarvuočius. Tą ką turi ir kariuomenės. Tos dienos, kai operacijos būdavo vykdomos kariuomenės atskirai, o laivyno atskirai, jau praėjo. Paskutiniuose karuose vis daugiau ir daugiau naudojami terminai: jungtinės sausumos ir jūrų pajėgos. Amerikiečių vadinamos "task forces", iš esmės, yra integruotos jūrų, sausumos ir oro divizijos. Tokios task forces buvo naudojamos operacijose Ramiajame vandenyne, išsikėlimuose Italijoj, š. Afrikoj, Sicilijoj, Normandijoj. Taigi ir trilypė amfibinė jėgų rinktinė — task force — atlieka ne tris atskiras, bet vieną kautynių funkciją. O į tą rinktinę integruotos trejos kautynių priemonės atlieka pafunkcijas tos rinktinės atžvilgiu. **Z. R**

(B. d.)

PRO DOMO SUA

Yra nemaža praraja tarp tų nuotaikų, kuriomis mūsiškių gyventa Vokietijoje ir tarp tų, kurios susikūrė šiapus Atlanto atkeliavus. Tai neginčijama tiesa.

Kiek ten jaudintasi, bėgiota, rūpintasi, širdies rodyta! Čia šilta pastogė ir kiti amerikoniški galai daugelį iš mūsų migdo, padaro tinginiu, o kartais ir liurbiu.

— Man dėl to nei šilta, nei šalta, — nekartą ryšku net ir kadaise buvusiuose ryškiuose veiduose.

Mes įpratom moti ranka į jau pernelyg į jautrius gyvybinius reikalus. Tegul kiti, kam čia man lįsti? Kam čia taip visur tą lietuviškumą kaišioti? Netapsim lietuviškesni! Prisiveikėm Lietuvoje ar Vokietijoje!

Žinoma. Kas čia save muš?

Girdi, dabar suvažiavo mokyti. Iš mokyto daugiau prašo. Tuo tarpu prieš pusšimtį metų su kailiniukais ir klumpėm išlipę New Yorko uoste mūsiškiai vertė Pennsilvanijoje ištisus anglių kalnus ir tuo pat laiku tom pačiom rankom siekė viso to, kas atžymėta—štai Amerikos lietuviškumas.

Tie mūsų senieji su bitės darbštumu ir vijurko judrumu — lietuvio būdo pavyzdžiai.

Bet ką gi ateityje kiti galės pasimokyti—"pasisemti" iš mūsų gadynės? Nejaugi nieko? O gal kaip patogiau, ramiau rymoti, snausti? O gal jiems patiktų išleidus mūsų ginčų ginčelių istoriją?

Kalbant apie lietuviškąją spaudą, kartais, atrodo, tinka prisiminti—laukinis laikraščių neskaito. Ir mes didžiuojamės sukūrę šį premijuotą posakį. Jaučiamės nustebinę pasaulį. Aš esu linkęs laukinį užjausti. Kaip tas vargšas skaitys, jei niekad negirdėjo apie 33 raidžių abėcėlę! . .

Šių dienų problema turėtų būti (ir yra) tokia: kodėl kultūringasis (nelaukinis sic!) toks šaltas ir abejingas į lietuvišką spaudą, knygą? Moka skaityti, bet neskaito.

Mūsų spaudoje iškeltinas **duobkasių luomas.** Čia turėtų būti sutraukti visi tie, kurie dabar — po 50 m. spaudos draudimo panaikinimo — moja ranka į mūsų spausdintą žodį. **Juozas Valtys.**

RIKIUOTĖ

VLADAS PUTVINSKIS-PUTVYS

Buvo tai 1919 metų vasarą. Berods ne per seniai, tačiau, kiek pergyventa nuo to laiko! Man rodos, kad mes visi per tuos metus bent šešerių metų gyvenimo porciją prarijom. Nubiro nuo mūsų žiedų lapeliai, kaip pavasario metu nuo obels baltos lankios kvepiančios snaigulės nubyra, ir mes sumynėm juos "Laisvės Alėjoj" kartu su kaikuriom svajonėm, iliuzijom ir pavasario sapnais.

Ar šiaip ar taip mes tuokart žydėjom, kaip Vytauto kalnas, kuriame mūsų mažas būrelis ėjo pirmos taisyklingos šaulių rikiuotės mokslą. Ir išdidžiai, ir viltingai, kaip to parko medžiai, žiūrėjom nuo kalno į blizgantį Nemuno slėnyj mūsų miestą, laikiną sostinę. Daugumas mūsų buvom valdininkai besikuriančių valstybės įstaigų, kuriose atsidėję darbavomės didesnę dienos dalį.

Dirbom diletantiškai, bet noromis, ne dėl algų ir karjeros, bet degdami noru padėti mūsų valstybei. Tai buvo jausmas, psichika daugiau karių savanorių, negu valdininkų. Tos pačios psichikos vedami susitelkėm ant Vytauto kalno.

Lietuva buvo mūsų, bet mes ne mūsų.

Draskė ją nevidonai pakraščiuose, plėšė viduryj ir dargi pačiam Kaune negalima buvo suprasti, kas yra ponas: ar mūsų valdžia ar vokiečiai.

Nebuvom dar užkariavę krašto šeimininko teisių, nebuvom tikri savo tėvynėj, bet širdys plakė įniršimu ir pasiryžimu gintis, gintis ir gintis.

Visam krašte savarankiškai kovojo ir tvarkėsi žmonių būreliai. Kur ne kur veikė partizanai, teikdami pagelbos administracijai ir mūsų kariuomenės užuomazgom.

Kaune buvo sumanyta išvesti šitą darbą tvarkingiau.

Į pirmą rikiuotės pamoką susirinkom parke trejetas dešimčių. Ūpas buvo pakeltas. Šnekučiavom stovėdami ir sėdėdami grupėmis, kaip paprasta sodo publika ir troškom tapti kana kuo vienu didžiu bendru, kažin kokiu daiktu, kurs būtų priešininkui baisus ir kerštingas. Tokios mūsų valios vykdytojas turėjo ateiti pavidalu vieno karininko, kurs pasižadėjo duoti mums rikiuotės pamokas. Štai jis. Mandagiai, bet kietai ir greit iš pasklidusio žmonių mišinio sudarė vieną lygią, pagal ūgį eilę ir ėmė toliau tęsti paprastas pirmos rikiuotės taisykles, mokyti judesius ir sukinius.

Matyt buvo, kad karininkas iš pradžios kiek varžėsi, rasit abejojo, ar laisvi, įsakymų nesurišti palaidi žmonės, nusilenks tvarkingai drausmei. Bet ūmai pagauna situaciją, jo tonas, nenustodamas mandagumo, darosi aštriai griežtas ir kietas.

Aš stoviu ramiai išsitempęs, pavirtęs į akmens stulpą. Man nepakenčiamai niežti prie pat alkūnės, bet bijau krustelėti. Greta manęs stovi pažįstamas departamento direktorius. Jam karininkas kaip tik daro trumpą aštrią iškalbą, kam pajudino koją. Aš neiškentęs nežymiai skersa akim žiūriu, kas čia dabar bus, bene įsižeis aukštas valdininkas, bent nepadarys ką? Bet kur tau — sugėdintas stengiasi kaip moka virsti į kelmą.

Deši i i nėn! Lyg elektros kibirkštis pasuka mane dviem tempais, pagal ką tik duotą nurodymą dešinėn. Pasirodo, kad perdaug paskubėjau, kiti pasivėlavo; buvo ir toks, kurs vieton dešinėn, pasisuko kairėn, ir sumišęs taisėsi sukdamasis nerangiai aplink. Išeina nesutartinai. Man pikta.

Keikiu dvasioje nerangius draugus idiotais.

Pamoka eina tolyn.

Judesiai išeina kaskart geriau.

Nepratęs prie šios rūšies nervų įtempimo, jaučiu nemalonų nuovargį, bet numanau, kad greit prisitaikysiu.

Užtai kaip puikiai ilsis siela. Kasdien reikia spręsti tokia daugybė klausimų, darbo metu kiekviena byla, kiekvienos menkos popieraitės sustatymas reikalauja iniciatyvos, kiekvienas žingsnis visuomeninio gyvenimo, ir dargi asmens, reikalauja apgalvojimo ir nutarimo. Kaip malonu pailsinti rikiuotėje tuos tariamus smegenų centrus. Čia nieko nereikia nutarti, čia nieko nereikia galvoti, čia reikia tik įtempti dėmesį ir įsakmiai pildyti įsakymus vienos bendros vienijančios valios, kuri galvoja už tave, už visus, kuriai pasitiki atsiduoti, kadangi ji darys ir ves kaip tik tenai, kur mes norim.

Aš likau dalele vienos didelės sudėtinės organizuotos jėgos. Reikalui esant šita jėga gins pakalnėj blizgantį miestą, tą laikiną tėvynės širdį. Mūsų jėga šį tą reiškia.

Anksčiau mes buvom bejėgiai, mūsų karšti norai bejėgiai. Mes tuomet buvom mažas atvaizdas neorganizuotos tautos. Dabar mes lyg sumažintas pavidalas suorganizuotos demokratinės valstybės. Savo noru mes pastatėm ant savęs viršininką, kurs padarė iš mūsų, mums patiems reikalingą jėgą. Jaučiuos galingesnis, stipresnis, kadangi mano maža jėga tiksliai surišta su kitomis ir našiai pakreipta.

Su u stok!

Eilėn ri i kiuok!

Laisvai!

Tai gal jau šiai dienai bus gana, — sako karininkas, žiūrėdamas į laikrodį.

Eilė sulingavo, sutrūko, susimaišė į grupes. Karininkas atvirto kitu žmogum. Dabar jis nestatosi viršininku. Elegantiškai kalbasi, juokauja. Tariasi dėliai sekančios pamokos.

Apleidžiu kalną su viltim kana ko naujo, gero. Numanau, kad nelengva bus išlaikyti, bet turiu vilties.

SVIEDINYS SUDRASKĖ KEIKŪNĄ

Dar bebūnant Vokietijoje, tremtinių stovyklose, viename barake gyvenome su Juozu Briedžiu. Naktimis per miegą jis dažnai šaukdavo, blaškydavosi ir staiga šokdavo iš miego.

Jo kaimynai visaip svarstydavo, kas jį galėtų per miega kankinti. Gal baisūs kovų ar bolševizmo meto išgyvenimai, o gal kokie sunkūs nusikaltimai.

Savo stovyklos koplyčioje per pamaldas retai jį matydavau, bet už tai dažnai jis karštai melsdavosi miesto vokiečių katalikų bažnyčioje. Ir tai, kada ji būdavo tuščia.

Vokietijoje, kaip ir Lietuvoje, bažnyčios būdavo atdaros visą dieną. Praeidamas pro bažnyčią, mėgdavau ir aš užeiti į tuščią bažnyčią ir jos tyloje ieškoti ramybės. Ir dažnai rasdavau Juozą, arti altoriaus klūpantį ir atidžiai atsidavusį maldai.

Kartą su juo draugiškai išsikalbėjome. Jis papasakojo, kad dažnai per sapnus jį kankina baisūs kautynių išgyvenimai Rytprūsiuose. Ypač prieš akis stovi kautynės prie vieno dvaro. Jo vardo jau nebegaliu prisiminti. Per 6 metus išgaravo iš galvos.

—Mūsų kuopa buvo surinkta iš įvairių tautybių karių, likučių kitų dalinių, žuvusių kovose.— Pasakojo Juozas.—Buvo ir rusų, buvusių raudonarmiečių, o paskui belaisvių.

Man pozicija pakliuvo plikame lauke. Greta manęs gulėjo rusas kareivis Petras. Jis keikė savo dalią, kokie nelabieji jį įpainiojo į vokiečių kareivio uniformą. Jau aiškiai buvo matomas vokiečių pralaimėjimas.

Bolševikai atidengė į mūsų pozicijas smarkią artilerijos ugnį. Ypač mums atvirame lauke buvo labai karšta. Toliau nuo savęs mačiau, kaip kyla į viršų sudraskytų kareivių kūno dalys. Aplink mane ir rusą Petrą pradėjo sviediniai kristi, lyg ugnimi snigtų. Galvos nebegalime pakelti.

Mudu apipylė žemėmis, lyg norėtų gyvus palaidoti. Čia pat priešais kritęs sviedinys storai žemėmis apipylė mano galvą ir nugarą. Nuo akių nukrito mano akiniai. Nebematau nieko, ir pradėjau graibalioti, ieškodamas jų. Pagaliau suradau. Sveiki. O čia vis ūžia ir ūžia lėkdami nauji sviediniai.

Jau visai apėmė mirties baimė. Nebesitikiu išlikti gyvas.

—Dieve, gelbėk mane! — balsiai sušunku, ir laikau galvą prispaudęs prie žemės.

Savo kairėje girdžiu ruso Petro balsą. Jis garsiai nusikeikia klasiškuoju triaukščiu rusišku keiksmu:

—! ! ! Kaip muša!

Jam nusikeikus, po kokių keletos sekundžių atlėkęs sviedinys trenkė tiesiog į jį ir Petrą sudraskė į smulkius gabalus. Jo ranka su šautuvu nukrito palei mano petį. Mane nukrėtė šiurpas. Tik viena ranka, ir ta pati laikė šautuvą, nepaleisdama jo. Galva gulėjo prie kito sviedinio išraustos duobės ir žiūrėjo į mane. Kitų kūno dalių akimis nebeieškojau. Jau perdaug baisu buvo.

Tuojau artilerijos ugnis nuo manęs nukrypo į šalį. Aš išlikau gyvas ir sveikas. Nuo to laiko pradėjau tikėti į paslaptingąją Dievo ranką.

—Nesistebėk, kad aš mėgstu ramybės ieškoti bažnyčios tyloje, — Juozas baigė savo pasakojimą.

J. Maknys

DVIKOVA — "DIEVO TEISMAS"

Dvikova jau senų senovėje laikyta "Dievo teismu." Manyta, kad tai yra pats tinkamiausias kovos būdas išspręsti įvairiems tarpusavio ginčams.

Dvikovos žydėjimo laikotarpis buvo dešimtasis — dvyliktasis amžius. Ypač karšti dvikovų mėgėjai būdavo vokiečiai ir prancūzai. Tuo tarpu anglai kautis dvikovoje turėjo daug mažesnį pamėgimą.

Šiais laikais dvikova suprantama kaip kova tarp dviejų asmenų žudomaisiais ginklais. Dvikova vykdoma laikantis tarpusavyje susitartų bei visuotinai priimtų kovojimo nuostatų, išdėstytų įvairiuose privatiniuose kodeksuose.

Paprastai už dvikovos stveriamasi, norint apginti savo asmens garbę. Bažnytiniai bei valstybiniai įstatymai griežtai kovojo prieš dvikovos teisėtumą, bet tai dažniausiai neatsiekė savo tikslo.

Beje, nedaugelio valstybių baudžiamųjų statutų baudžia už vadinamąją amerikonišką dvikovą, kur burtų traukimo būdu nusprendžiama, kas iš susiginčijusiųjų turi pats nusižudyti.

Dvikova—kaip ji dabar suprantama—Lietuvoje atsirado tiktai šešioliktame amžiuje. Ji atkeliavo į Lietuvą iš Vakarų, ypač iš Lenkijos. 1588 m. Lietuvos Statute jau paskelbti prieš dvikovą baudžiamieji nuostatai. Šis statutas dvikovą laiko nusikaltimu prieš religiją ir valstybę. Tiktai labai retomis išimtimis ją galėjo leisti pats karalius, o kariuomenėje—etmonas.

Nepriklausomos Lietuvos įstatymuose į dvikovą žiūrėta palyginti švelniai. Pav., už dalyvavimą dvikovoje buvo numatyta vieno mėnesio kalėjimo bausmė.

MŪSŲ PROTĖVIŲ PINIGAI

JONAS K. KARYS

Lietuviai, kaip ir kitos tautos, gilioje senovėje vertėsi naminiu ūkiu ir natūraliais mainais. Paskui, mainams dažnėjant, plečiantis, šakojantis, susigodojo šiokių tokių "pinigų". O suėję į sąlytį su svetimais kraštais, — gavo už savo gėrybes (medų, vašką, kailius, dervą, gintarą) tų kraštų mokamųjų priemonių ir jomis naudojosi tarpusavy.

Pirmykščiais savaisiais "pinigais" buvo brangesnieji kailiukai, gintaro išdirbiniai, metalo gabalai ir kitoki pastovesni daiktai. Vėliau lietuviai prasimanė liedinti iš ateinančio iš svetur sidabro (dirbinių, monetų) tam tikro svorio štangeles, apvalios, "luito" ar kitokios formos; žmonės jas pagal gudus praminė **"rubliais"** (rublit, kapoti; smulkinant tą "pinigą" tekdavo dalį jo nukirsti, arba įkirsti bandymo tikslais). Archeologų surasti "rubliai" yra beveik gryno sidabro ir sveria apie 180—190 gramų. Šis svoris savo laiku reiškė tam tikrą svorio štandartą pinigams ir buvo vadinamas **"gryvine."** Sidabrinių "rublių" buvo privačių, be jokių pažymėjimų, ir taip pat buvo kunigaikščio, miesto ar kito autoriteto štampeliu lyg ir patvirtintų. Savo krašto pinigų gerumu ypatingai rūpinosi Gediminas, kvietęs užsienių pirklius ir amatininkus apsigyventi Lietuvoj ir teikęs jiems visokeriopos globos.

Iš svetimųjų pinigų mūsų krašte ėjo: graikų, Bizantijos, romėnų, arabų ir kitų šalių pinigai. O čekiškieji **"Pragos grašiai"**, pradedant Vaclovo II grynsidabriniais, nuo XIV amž. pradžios ėmė plūste plūsti į lietuvių apgyventas žemes. Ilgainiui jie tapo stačiai lietuviška valiuta. Pastebėję, kad tie čekiškieji grašiai yra tokio pat sidabro, kaip ir "rubliai", lietuviai susekė 60 grašių ir "rublio" artimą lygybę. Verčiant žodį "rublit, rubit" lietuviškai — "kapati, kapoti", "rublis" arba 60 grašių virto tarytum kokiu nauju piniginiu vienetu — **KAPA.** Dar ir šiandien Lietuvoje 60 vienetų žmonės vadina kapa; beje, jau ne pinigų, o javų pėdų rugiapjūtėje, kiaušinių turguje . . .

Kaikurie mūsų istorikai sidabro "pinigų" štangeles vadina **muštiniais.**

* *

Paskutiniame XIV amž. ketvirtyje pabiro iš primityviai įrengtų kalyklų pirmosios istorinės lietuvių monetos—abipusiai, apskriti sidabro pinigai. Apie tą patį laiką kaldino juos keli Lietuvos žemių kunigaikščiai, bet kadangi tuose piniguose būtinų įrašų nėra, tai kuris jų nukaldintas pirmas ir kada — tiksliai pasakyti neįmanoma.

Iki šiol užtikti duomenys rodo, jog Vakarų stiliaus monetas—keleriais metais anksčiau ar vėliau—ėmę kaldinti: Kęstutis ir Vytautas vakariniuose Lietuvos plotuose, Algirdo sūnus Vladimiras—Kijeve, Kaributas—Naugarde, Jogaila—Vilniuje. Lietuvių gyvenamoms sritims monetose tepadėti autoriteto ženklai; įrašų vietoje kartais vos viena raidė (pav., K) teišmušta (ką tos raidės reiškia—tebeaiškinama); o platiesiems gudų plotams piniguose buvo—gudiški įrašai. Kitur tik žodis "pečat", turėjęs reikšti: čia valdovo antspaudas—gerbk! Smolensko žemėms skirtose lietuvių monetose įmuštas įrašas "Pul Smolenskij" ("pul" — pagal totorius, nes prie jo vietos žmonės buvo pripratę nuo seniau).

Išskyrus "Pul", kuri buvo varinė, visos kitos ankstyvosios monetos buvo sidabrinės su vario ligatūra. Ir labai mažutės. Tuo tarpu, kai "pul" svėrė apie 1,35 g. sidabrinukės—vos 0,3—0,8 g. Neveltui žmonėse prigijo joms "pinigėlių" vardas. Gudai sakydavo — "penezi". Kai nelygus svoris, tai nelygus buvo ir "kursas": vienų tų pinigėlių už čekų grašį skaityta po dešimt, kitų — po penkis.

Šalia savųjų Vytauto Didžiojo laikais kursavo Lietuvoje nemaža svetimų kraštų monetų, k o n t r a s i g n u o t ų įkaldintu štampeliu (Gedimino stulpais, kryžiuku). Iš jų išaiškintos: Maskvos, Aukso Ordos totorių, Kufos monetos.

Jonas K. Karys

Iš viršaus į apačią: 1. Žygimanto Senojo grašis, 2. Žygimanto Augusto ketvirtokas, 3. Step. Batoro auksinis dukatas, 4. Augusto II šeštokas.

Kartu garbingai ėjo pareigas ir senasis "rublis" arba kapa.

* *

Vytautui mirus, lietuviškų pinigų kaldinimas sustojo apie šešiasdešimčiai metų. "Yra nevisai aiškių žinių, jog Kazimeras Jogailaitis kažkur kaldinęs Smolenskui senais pavyzdžiais variokus "Pul Smolenskij". Tai ir viskas. Su Vytautu nuėjo į kapus ne tik didžioji jo lietuviška politika, bet ir progresavusi pinigų sistema. Ir vėl čekiškieji grašiai užėmė Lietuvoje vyraujančią padėtį. Jais imta vertinti turtas, mokėti činšas, skaičiuoti pelną. Žodis "grašis" tapo lietuviams savas ir pasiliko mūsų tarpe iki šiai dienai.

XV amž. gale kunigaikštis Aleksandras, karaliaus Kazimiero vietininkas Vilniuje, įsteigė čia naują monetų kalyklą ir paleido apyvarton savo biloninius "pinigėlius" (lenkai juos "denarkomis" vadino). Tų smulkučių, tesvėrusių vos apie trečdalį gramo, monetų vienoj pusėj matome Vytį, antroj—lenkų erelį. Tai vienas pirmųjų "atminimų" lietuvių-lenkų "susigiminiavimo" per Jogailos žentystę. Kiek vėliau pasirodęs Aleksandro **pusgrašis** (ir grašis; tik labai retai!) daro visai kultūringų monetų įspūdį. Nuo dabar ir įsigali monetose lotyniški įrašai.

Lietuvių laisvės saulei riedant žemyn ir žemyn, kartu blogėjo bei menkėjo ir jiems kaldintieji pinigai. Vokiečio Augusto II (Sakso), išrinkto sujungtos Lenkijos-Lietuvos karaliumi, **"lietuviškasis šeštokas"** (1707 m. kaldintas Gardine) buvo pats menkiausias iš visų. Pagaliau, tai buvo ir paskutinis piniginis ženklas Lietuvos Didžiųjų Kunigaikščių istorijoje. Nuo to laiko lietuviai turėjo vartyti savo rankose svetimus, jiems primestus pinigus—lenkiškus, paskui rusiškus, dar vėliau vokiškus — iki 1922 m., kada apyvarton išėjo Atgimusios Lietuvos, Pirmosios Respublikos, grynai lietuviškasis l i t a s.

NELAUKĖ MŪSŲ ŠILTA NAKVYNĖ

PRANAS KAUNAS

Po ilgo agitavimo Šakių apskrityje stoti į Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių eiles, nusprendžiau sudaryti pirmąją savanorių grupę ir vykti į Kauną, į 2-rą pėstininkų pulką. Į pirmąją savanorių grupę Sintautų valsčiuje įsirašė 33 vyrai. Su šia grupe 1919 m. sausio 12 ar 13 d. ir išvykau iš Sintautų bažnytkiemio į Kauną — A. Panemunę.

Uždegti jaunuolius ir daugiau jų pritraukti į savanorių eiles, paprašiau Sintautų kleboną ir per žmones skleidžiau, kad sausio 12 ar 13 d. išvyksta pirmoji savanorių grupė. Gyventojai prašomi atvykti savanorius palydėti. Žmonių prisirinko labai daug. Tai buvo nepaprasta šventė Sintautuose.

Klebonas kun. Paulenis bažnyčioje atlaikė pamaldas ir ta proga pasakė pamokslą. Mamytės verkė, o jaunuoliai užsidegė ryžtumu Tėvynę ginti. Sintautų valsčius savanoriams parodė didelį palankumą. Pirmiausia jis nutarė savanorius nuvežti į Kauną savo lėšomis. Davė rogių tiek, kiek tiktai reikėjo. Be to, neturtingiesiems savanoriams išdavė po keliasdešimt markių ir šiltų drabužių.

Paruoštos rogės laukė prie bažnyčios. Man padavus komandą: "savanoriai į roges!" — visi užėmė savo vietas.

Rogės pasijudino. Savanoriai iš kokių 5—7 šautuvų iššovė į viršų savo pakilusiai nuotaikai pareikšti. Džiaugsmas, ašaros, šaudymas, mosikavimai, linkėjimai savanoriams laimėti. Savanorių puikiausia nuotaika. Visi buvome pasiryžę

nepasiduoti, jeigu vokiečių žandarai bandytų mūsų žygį sulaikyti arba mus nuginkluoti.

Tvarkingai, organizuotai, pakelyje visur ūpą keldami, Sintautų savanoriai pasiekė Kauną.

A. Panemunę pasiekėme naktį apie 23—24 val. Sužinoję, kuriose kareivinėse yra savanoriai, iš rogių išsikrovėme. Kareivinės (vėliau buvo Karo Mokyklos rūmai) po vokiečių išėjimo buvo nejaukios, šaltos. Anksčiau atvykę savanoriai miegojo ant cementinių grindų, šiek tiek pasikloję šiaudų. Kadangi buvo vėlus laikas, tai mūsų grupei pritrūko šiaudų. Teko miegoti kaip papuola: ant suolų, cementinių plikų grindų ir kt. Kai kurie nutarė nemiegoti ir laukti ryto.

Iš sunkios vargingos kelionės pavargę savanoriai nusiminė. Aš visus raminau, kad tai yra laikinas reiškinys, kad ryt bus geriau, bus ir šiaudų. Nėra ko nusiminti. Juk einame kovoti už Lietuvos laisvę, todėl nelaukime kariuomenėje patogumų ir šiltų patalų. Visi savanoriai suprato tų laikų būklę ir pasiryžo viską iškęsti. Visdėlto vienas šiaudadūšis atsirado, būtent, Žebrauskas. Jis verkdamas prašė mane, kad leisčiau grįžti į namus. Skundėsi, kad sergąs ir tt. Visų akivaizdoje jį išvadinau bailiu, zuikiu, ir liepiau bėgti namo.

Ištikrųjų, nemažas šaltis, blogi drabužiai ir nejauki būklė slėgė visus. Keletas savanorių buvo apsiavę klumpėmis.

Sausio 13 d. anksti rytą savanorius perdavęs budinčiam karininkui, su savo draugais atsisveikinęs, nuvykau pasijieškoti sau vietos, kur būtų galima nusiprausti, susišildyti.

Man buvo nurodytas kambariukas. Apsistojau. Kambarys šaltas, nekūrentas. Pasijieškojęs malkų prisiskaldžiau, parsinešiau, pasikūrenau pečių ir apsiprausiau. Paskui nuvykau prisistatyti 2 pėst. pulko vadui plk. Grigaliūnui-Glovackiui. Vadas nuoširdžiai mane priėmė. Sužinojęs, kad Rusijoje buvau mokomoje kuopoje, tuojau paskyrė paoficierių mokyklos viršininku.

Paoficierių mokyklai (mokomajai kuopai) buvo nurodytas butas (vėliau Karo Mokyklos karininkų fligelis), bet jis buvo taip apleistas, taip suniekintas po vokiečių išėjimo, kad nebuvo įmanoma jame gyventi. Visi kambariai buvo pridergti, langai išdaužyti.

Paskirtas mokyklos viršininku, jokio kadro neturėjau. Buvome tik mudu du — aš ir karininkas Steikūnas. Daugiau nei puskarininkių, nei kitų. Mudviem teko dirbti ir už karininkus, ir už puskarininkius.

Iš visų Lietuvos kampų pradėjo plaukti savanoriai moksleiviai—gimnazistai. Jų didesnė grupė atvyko iš Marijampolės. Daugelis jų patekdavo į mūsų kuopą.

Darbas pradėti buvo sunku, nes nebuvo nei lovų, nei suolų, ir viską reikėjo surankioti iš nieko. Nebuvo nei mokslo priemonių, nei vadovėlių. Buvo tik vieni vieninteliai komandų terminai lietuviškai paruošti. Per moksleivius pasisekė greitai įskiepyti drausmę. Jie ateidavo į kambarį pas mane pasikalbėti, o mūsų pasikalbėjimus jie paskleisdavo kitiems savo draugams.

Viršilos, puskarininkiai ir kiti pareigūnai buvo paskirti iš tų pačių savanorių. Jiems tekdavo išaiškinti jų pareigos. Ginklų buvo labai maža. Vieni savanoriai atsinešė savo, vėliau šiek tiek buvo surankiota ir iš vokiečių šmugelio keliu pirkta. Vėliau buvo gautas vienas kulkosvaidis. Tuomet pasijutome galingi.

Kadangi trūko karininkų, tai plk. Grigaliūnas-Glovackis įsakė man išskirti iš mūsų mokyklos gimnazistus ir iš jų sudaryti atskirą grupę, su kuria turi būti praeitas sutrumpintas karo mokyklos kursas. Darbas buvo pradėtas, bet neilgai tesitęsė, nes atėjo kvietimas stoti į steigiamąją karo mokyklą. Tuomet mano sudaryta grupė likvidavosi, nes visi įstojo į Karo Mokyklą.

Man darbas palengvėjo, nes galėjau atsidėti vien tik mokomajai kuopai. Pamokos daugiausia ėjo praktiškai, nes teoretinėms trūko statutų, vadovėlių ir tt. Visų nuotaika buvo gera.

Darbą šiek tiek trukdė nenormali anų metų būklė. Už Nemuno — Šančiuose buvo vokiečiai. Visą laiką kažkas stengėsi išprovokuoti nesantaiką tarp lietuvių ir vokiečių. Vieną dieną buvo sakoma, kad vokiečiai spartakai (komunistai) puls lietuvius ir nuginkluos. Antrą dieną atvirkščiai.

Reikėjo budėti naktimis. Dažnai visa mokykla miegodavo apsirengusi, o kitą dieną vėl darbas, pratimai. Tai būdavo neapsakomai sunkus darbas. Bet savanoriai nežiūrėjo, visi atsidėję dirbo.

Kartą mūsų mokyklą aplankė vokiečių komisaras Cimerlė. Mūsų mokykla parodė jam persirikiavimus, kurie buvo padaryti neblogiau, kaip senos kariuomenės. Matyt, Cimerlei taip patiko, nes kitą dieną 2 pėst. pulkas gavo 600 senos sistemos vokiečių šautuvų. Tai buvo didelis mūsų laimėjimas ir džiaugsmas.

Pagaliau kovo 30 d. buvo baigtas mūsų mokyklos kursas ir išleista pirmoji paoficierių (puskarininkių) laida. Tai buvo pirmieji pačios Lietuvos kariuomenės paruošti puskarininkiai. Jie įsijungė į visos Lietuvos kariuomenės dalis.

Leonardas Žitkevičius

BALSAS NUO SLENKSČIO

Slenkstis. Kiemas. Laukas. Miestas. Gatvė.
Žingsniai. Ratai. Žirgas. Traukinys.
Žalios pievos. Ir žalia jaunatvė.
Ir pasaulis margas, kaip genys.

Veda kelias į devintą šalį.
Juo žmogus keliauja be vilties,
Nes užmiršti jis niekaip negali
Slenksčio. Kiemo. Šulinio. Svirties.

Ir neranda žiedo, kurs nevysta.
Ir dievais nusivilia žmogus.
Žengia. Klumpa. Kelias. Kenčia. Klysta.
Visas kelias — klystkelis dygus.

Ir suklumpa. Ir padvelkia šaltis.
Gal ne šaltis. Gal tiktai mirtis.
O nuo slenksčio šaukia balsas keltis.
Ir suklupus keliasi svirtis.

ARTOJO KRAUJAS

Nerašysiu eilėraščio naujo,
Nejieškosiu jam rimų naujų.
Teka upė iš pieno ir kraujo,
Bet ir pienas pavirsta krauju.

O krantu žengia brolis artojas.
Zvimbia kulkos. Jis krinta nuo jų.
Ir žinau — tai ne rimai kartojasi.
Tai arimai patvinsta krauju.

VAI, NEISIM NAMO

Pareis iš laukų žemdirbys ir piemuo,
O mes vis tolyn tebetraukiam čia.
Vai, neisim, broliukai, vai, neisim namo,
Nerasim tėvelio belaukiančio.

Nebrisim per lanką linksmais rytmečiais,
Neklaus mūs motulė, kur lankėmės:
Ne savo merginų pabūsim svečiais
Ir grįšim ne savo palankėmis.

Ir keliam taures ir dainuojam linksmai,
Bet veltui nuo sopulio ginamės:
Ne mūsų čia laimė, ne mūsų džiaugsmai,
Širdis apsivylus merginomis.

Ir plaukia svajonė upelio srove,
Kaip saulė, skaisčiai besidraikanti,
Ir šaukia, tėveli, sugrįšt pas tave,
Pas rankoj dirželį belaikantį.

(Iš spaudai paruoštos Leonardo Žitkevičiaus knygos — "Daiktai ir nuorūkos")

NEŽINOMAS KAREIVIS

VLADAS ŠLAITAS

Ruduo. Dangus įsiremia į žemę,
Ir debesys per širdį eina.
Gūdų vidurnaktį iš apkasų Nežinomas Kareivis kelias
Prie Volgos ir prie Reino.

Žinau, ateis Nežinomas Kareivis,
Ateis vidurnaktį toks liūdnas ir išbalęs.
Ir ims grūmot, ir ims pamišėliu kvatoti,
Ir amputuotas sopančias rankas iškels.

Nusiramink, Nežinomas Kareivi,
Nusiramink, broli,
Mes su tavim, atsimeni, andai tą patį purvą
apkasuose bridom,
Į drėgną gulėm guolį . . .

Arba, atsimeni, svajojom apie laimę —
Kaip atvirutėj—su mylima po liepom
Bet kad dalia tave lyg tyčia
Sušaudė ir išniekino.

Tik tu nešauk, Nežinomas Kareivi,
Senų žaizdų nejudink:
Tą patį sopulį ir aš nešu
Pavasarį ir rudenį.

ŽAIZDA PRIEŠ MŪŠĮ

IŠ WARWICK DEEPING ROMANO "KITTY"

(Pabaiga)

Pasiuntinys pažinojo leitenantą St. George taip gerai, kaip vyras pažįsta kitą vyrą, kuriam beveik 4 mėnesius gamino skutimuisi vandenį, klojo lovą, valė batus ir diena dienon stebėjo jo veido išraiškas. Pasiuntinys buvo puikios sielos vyras. Dažnai jis būdavo sentimentalus. Jis grojo lūpine armonika, o kadangi nebuvo vedęs, ir motina jau nebegyveno, jis buvo gana draugiškas, ir savo šiurkščius jausmus išliedavo dainose apie moteris ir motinas. Prieš savo leitenantą jis jautėsi kaip apsaugos stulpas, ir atrodė, kad jis jau buvo pergyvenęs trijų Londonų gyvenimus, tuo tarpu kai misteris St. George buvo pradėjęs tik pirmąjį.

Jis žinojo — kai tik ateidavo švaria ir lanksčia rašysena užadresuoti laiškai — leitenantas St. George norėdavo pasilikti vienas. Jo leitenantas tada spindėdavo visu savo veidu. Pasiuntinys matė pas misterį Aleksą St. George vieną atvaizdą, ir antrajame dalinyje pasakojo, kad jo leitenanto žmona esą kažkas puiku.

Koki paprasti buvo jausmai karo metu, o tačiau ir kokie surizgę. Galima būtų stebėtis pačiu savimi, jeigu pilna sąmone galėtum įžvelgti į savo vidujinį Aš. Taigi, pasiuntinys paliko savo leitenantą vieną, beskaitant laiškus po obels medžiu, o pats išėjo susimedžioti sau porą cigarečių ir išmėginti jas kur nors ramiame kampelyje. Kai praslinkus dvidešimčiai minučių jis grįžo, jau būdamas trijų rūkstančių nuorūkų savininku, leitenantas buvo dingęs iš po obels.

Paplenčiui suaugusi gyvatvorė buvo šešių pėdų aukščio, taigi, per aukšta, kad pasiuntinys galėtų per ją pažvelgti. Atsargiai dairydamasis jis sustojo ir užsidegė cigaretę. Leitenantas tikriausiai sugalvojo pasivaikščioti — karininkai mėgsta pasivaikščiojimus karo metu — ir misteris St. George turėjo ypatingą palinkimą paklaidžioti po laukus. Pasiuntinys dažnai vadindavo jį susimąsčiusiu jaunuoliu.

Vaikinas įtraukė šešis gilius dūmus iš savo cigaretės, ir tuo metu iš anapus gyvatvorės jo ausis pasiekė keistas garsas. Šis triukšmas pats savaime nebuvo keistas, jį buvo nustebinęs tik dėl to, kad taip netikėtai atsirado. Kampuotas pasiuntinio veidas tapo atidus. Jis tuojau užšoko ant pylimo atkrantės, sustojo viršuje ir ėmė žiūrėti į sodą; jo mažos juodos akys atrodė neturinčios vietos po plieno šalmo kraštais.

Prakeikimas! Jis neištarė šito dažno žodžio, tačiau jį galima būtų išskaityti jo veide.

Jis pamatė šiurkščią žolę, senus medžius gumbuotais liemenimis ir ilgais šešėliais, rusvą, granatos išraustą duobę ir aplinkui išbarstytus žemės kupstelius. Po vienu medžiu gulėjo leitenantas St. George. Jis gulėjo šešėlyje, tik ant jo kojų krito saulės spindulys. Jo kūnas buvo mėšlungiškai sutrauktas.

Pasiuntinys tuojau nuslydo į sodą.

—Didysis Dieve, pone! Juk jūs neesate sužeistas? Aš negirdėjau jokio sprogimo.

Leitenantas St. George pasirėmė alkūne:

— Ne, pasiuntiny, viskas tvarkoj.

— Ar jums kas atsitiko?

— Aš nežinau, man staiga pasidarė bloga.

— Tai aiškiai matyti, pone leitenante.

Leitenanto St. George veido išraiška aiškiai priminė sekmadienius Southed pakrantėje — ten žmonės linksmai išplaukdavo pabūriuoti, ir paskui grįždavo po kelionių geltonais, nuleistais veidais.

— Gal aš galiu jus nugabenti į lauko ligoninę, pone leitenante?

— Ne, dėkui, dabar man vėl geriau.

— Tačiau jūs vis dar atrodote gana blogai, pone leitenante.

— Ne, ne, man jau visai gerai. Aš tik noriu valandėlę dar čia pagulėti. Gali atnešti mano apsiaustą.

Vaikinas paskubėjo apsiausto, netrukus grįžo juo nešinąs, ištiesė ant žolės ir padėjo leitenantui ant jo atsigulti. Netyčia jis palietė leitenanto rankas.

—Mielasis Dieve, juk jūs esate visiškai peršalęs, pone leitenante.

— Nėra taip bloga. Po penkių minučių viskas bus tvarkoje. Ačiū.

— Gal norite išgerti whisky gurkšnį? Aš tuoj pat nubėgsiu į palapinę.

— Ne. Aš geriau pagulėsiu čia. Tu geras vaikinas, ir nėra reikalo daugiau rūpintis.

Tačiau yra atvejų, kada vyras jaučia, jog turi teisę rūpintis ir neklausyti įsakymų. Kai pasiuntinys apklojo leitenantą apsiaustu ir po jo galva padėjo kuprinę—jis nuėjo plentu žemyn, kur po ąžuolu, ant tuščių municijos dėžių, sėdėjo kiti karininkai. Kapitonas Horneris tuo metu kaip tik rašė laišką. Jis buvo nedidelio ūgio, kresnas, be laiko nuplikęs žmogus, mėlynomis apvaliomis akimis, kurios dabar tvirtai pažvelgė į leitenanto St. George pasiuntinį.

— Atleiskite, pone kapitone — — —

— Ko jums reikia?

Horneris iš prigimties buvo įpratęs kalbėt trumpai, o karas dar labiau sustiprino jo grubumą.

— Leitenantas St. George jaučiasi komiškai, pone kapitone.

— Komiškai?

Šis žodis buvo netikslus ir nepatikinamas išsireiškimas, ir kapitonas Horneris nenorėjo gilintis į neaiškumus. Jie reiškė tiktai tuščią laiko gaišinimą.

— Ką tai turi reikšti?

— Aš manau, kad leitenantas St. George yra susirgęs, pone kapitone.

— Susirgęs?

— Jis yra šaltas kaip žuvis. Tačiau štabo gydytojo nenori matyti nei iš tolo. Jis tvirtina, kad netrukus viskas praeis, pone kapitone.

— Na, ir ką gi aš galiu čia padaryti?

— Pagalvojau, kad aš privalau jums apie tai pranešti, pone kapitone.

— Aš tuojau ateisiu pažiūrėti — po dešimties minučių.

— Leitenantas St. George nenorėjo, kad apie tai būtų kam nors pranešta.

Piktas kapitono Hornerio žvilgsnis nukrito tiesiai į pasiuntinį.

— Aš pažiūrėsiu.

— Klausau, pone kapitone!

Vaikinas pridėjo ranką prie kepurės matiko ir pamažu šlubavo atgal.

Kapitonas Horneris baigė rašyti laišką, atsistojo ir išėjo iš miško. Neskubėdamas jis pasuko sodo pusėn. Pasiuntinys laukė jo kelio viduryje ir nuvedė kapitoną takeliu pro gyvatvorę.

"Juk jis yra dar tik vaikas", —tarytum norėjo pasakyti pasiuntinio akys.

Aleksas St. George sėdėjo atsirėmęs į medį ir stebėjo besiartinantį kapitoną keistai tuščia veido išraiška.

— Hello — George!

St. George staigiai krūptelėjo, tarsi norėdamas pašokti. Plačiai išstatęs kojas, draugiškai šypsodamasis kapitonas Horneris palinko ties juo.

— Geriau pasilik gulėti, senas jaunuoli. Atrodo velniškai nusibaigęs. Kas gi atsitiko?

— Visiškai nieko, pone kapitone, man buvo tik truputį bloga. Dabar jau daug geriau.

— Tikrai?

— Tikrai.

— Tačiau jūs blogai atrodote, George.

Jis pasilenkė žemiau, ir savo didele raudona ranka apkabino leitenantą pusiau.

— Žmogau, juk visiškai šaltas!

— Aš? Bet man tikrai nieko nėra. Kažkas išmušė mane iš pusiausvyros. Bet dabar vėl jaučiuosi visai gerai. Visa pikta jau praėjo.

— Tačiau būtų daug protingiau, jeigu jūs leistumėtės apžiūrimas štabo gydytojo.

— Ne, ne. Čia jis nieko negali pasakyti. Kol prasidės puolimas, aš vėl būsiu ant kojų.

Kapitonas Horneris suraukė savo apvalų veidą, jis atrodė truputį susijaudinęs.

— Jūs turėtumėt ko nors pavalgyti.

— Man kokti kiekviena mintis apie valgį.

Staiga jo suvytęs bekraujis veidas ėmė tvardytis. Jis atrodė tarsi sustingęs. Viena ranka remdamasis į obels kamieną, jis pakilo ant kojų ir atsistojo tiesiai. Jo akyse buvo kažkokia tuščia laiminga išraiška, tarytum jis tuojau turėjo apalpti.

— Viskas tvarkoj. Labai ačiū, pone kapitone. Ar galiu aš jus palydėti ir išgerti whiskey gurkšnelį? Aš jaučiu, kad man šitai tikrai padės.

Horneris rūpestingai pažvelgė į jį:

— Jūs teisus, mažas gurkšnelis tikrai nepakenks.

St. George susvyravo, ir Horneris jau buvo pasiruošęs padėti jam, tačiau anas vėl tuojau atgavo pusiausvyrą.

— Vis dar šiek tiek bloga?

— O dabar jau visiškai praėjo.

Atsargiai jie nuėjo plentu iki miško pakraščio. Tuo tarpu, rugsėjo giedrai pasibaigus, virš Melforto bukų miškelio pakilo seniai darganose laukto spalio saulė ir savo švitinčiais pirštais ėmė žaisti nedidelėje kūdroje.

Moterys, kaip tikinama, skausmus pakelia daug lengviau už vyrus. Tačiau tie skausmai, kuriuos Mrs. St. George, leitenanto motina, suteikė savo sūnui, buvo daug didesni už tuos, kokius ji pergyveno jam gimstant. Jinai suteikė jam mirštamo smūgio.

Ji visai ir nenujautė, kaip jos sūnus praleido aną naktį. Sustingęs ir nebylus gulėjo jis savo guolyje ir spoksojo pastyrusiomis akimis į aukštą dangų, o tuo tarpu jo žmonės miegojo ten, kur tik jie buvo sukritę. Nuo jo bėgo miegas, ir jis pats nenorėjo miegoti. Jis gulėjo ir laukė, stengdamasis savo meilę įsupti į sugriautos iliuzijos skudurus. Kaip labai jis pasitikėjo—ir kaip maža jis pasitikėjo!

Jeigu tik jis galėtų pamatyti Kitty, pasikalbėti su ja, paliesti ją! Tačiau šitas klaikus bejėgiškumas! Šitas supratimas, kad, gal būt niekad nesužinos visos teisybės! Ir protinga būtybė yra taip priversta gulėti čia, drebėdama — tarsi žvėris ant skerdyklos stalo. O koks pragaras, koks vienos moters sukurtas pragaras! Kaip labai jis pasitikėjo, ir kaip maža jis pasitikėjo!

Jis vėl pažvelgė į savo laikrodžio blankiai švitinčias rodykles ir skaičius. Šitas pats laikrodis kažkada tiksėjo valandas šalia jos lovos.

Gal būt, jis jau nebematys savo žmonos, gal būt, jau niekad — — — O, šita baisi, šita kokti abejonė! Taip, jis buvo bejėgis, kaip vargšas, jūros krante prirakintas nusidėjėlis, kuris su baime laukia žiauriosios jūros potvynio.

Argi šita naktis niekuomet nesibaigs? Jam buvo taip šalta, taip šalta jo paties viduje! Du kartu buvo atsikėlęs ir išėjęs pasivaikščioti į pievą šalia plento. Jis girdėjo savo vyrus, kurie miegojo ir kietai knarkė — apdovanotos būtybės, stiprios sielos!

Jis nulipo atkalne į sodą ir be tikslo ėmė vaikščioti tarp tamsių medžių. Vėl pažvelgė į savo rankini laikrodėlį, Trečia valanda.

Anapus kanalo, Londone, Kitty jau tikriausiai miegojo. Jo širdis garsiai sušuko:

— Kitty, oh, Kitty!

Ne, ne, visas tas laiškas negalėjo būti teisybė. Jis pasilenkė prie vieno medžio kamieno ir apkabino jį abiejomis rankomis: — Ne, ne, tai negalėjo būti taip, kaip buvo rašoma.

O, jeigu šalia jo būtų Grimshaw, arba kas nors kitas, su kuriuo jis galėtų išsikalbėti!

Pamažu jį pradėjo apimti tam tikra slegiančios ramybės rūšis. Dabar jis pajuto šaltą skausmą savo šone, jo sąnariai buvo dar visai sustingę. Jam beveik atrodė, kad jis visiškai nemyli, kad jis neturi jokios širdies meilei.

Jis vėl atsigulė ant šaltos žemės, po medžiu, ir ilsėjosi ten ištisą valandą.

Staiga naktyje išsiryškino paslaptingas judėjimas, neaiškūs šešėliai pradėjo šmikštinėti į vieną ir kitą pusę. Jis neaiškiai pradėjo išskirti prislopintus, įsakomus balsus.

Tada jis pakilo su kurčio palengvėjimo jausmu, tarytum būtų išvengęs kažkieno žiaurios rankos pagriebimo. Jis privalėjo veikti, galvoti!

Buvo sušuktas jo vardas:

— Leitenantas St. George!

Ramiai nuėjo jo atsakymas:

— Klausau įsakymo — esu pasiruošęs!

Jie slinko priešais Surenne. Kaimas — pora mažų, baltų namelių, keli skrobliai, žole apaugusioj aukštumoje brėžėsi pilkame horizonte aštriakampis, pilkas bažnyčios bokštas. Siluetai atrodė minkšti, tarytum pastele piešti paveikslai — taip pat ir dangus, pievos ir medžiai. Visa aplinkuma atrodė ir vieniša, ir draugiška, ir tyli — ir Aleksas stebėjosi šita ramybe, ir pats savimi, ir karu, ir naujai užtekančia diena. Toliau, dešinėje slinko keturi tankai, iškeldami priešais kalnelį savo grasinančius, uostinėjančius straublius.

Aleksas negirdėjo nei mašinų triukšmo, nei duslių, skubių žmonių žingsnių užpakalyje savęs.

Jokio šautuvo šūvio, jokios granatos!

Jį suspaudė keistai pikta baimė: vokiečiai tikriausiai apleido Surenne, puolimas buvo smūgis į tuščią orą. Jis netroško laukinių grumtynių, pasipriešinimo, triukšmo, laukinių įvykių įtampos, netroško kūniško skausmo.

Bet šita tyla!

Jis aiškiai suprato balsus, girdėjo žodžių garsus ir atitrūkusių sakinių nuobiras.

— Jie yra pasprukę!

— Vargšas senas Michelis — — —

— Šilti pusryčiai šiuo metu man kaip tik būtų pats parankiausias dalykas — — —

Jis svyravo per rasotą žolę. Perėję nedidelius daržus, jie pasiekė pirmųjų namų medžius. Aleksas ėjo tarsi lunatikas keliu tarp dviejų baltai dažytų mūrų. Dabar jis įžengė į kaimo gatvę.

Tuščia!

Aleksas kaip tik stovėjo šalia vieno namo, ir tada išgirdo jis ore vokiečių granatos švilpimą. Ji lėkė kaip ir visos granatos — su mirtinu tikslumu tiesiai į jį. Tai buvo jam skirta granata. Jis nekrito ant žemės, kaip tai padarė du vyrai užpakalyje jo. Vienas iš jų dar galėjo pastebėti, kaip leitenantas St. George suklupo, susmuko ant kelių ir panarino savo galvą tarp rankų.

Granata palietė namo stogą tiesiai ties juo. Sprogimas atplėšė gabalą mūro, stogas palinko į priekį ir griuvo ant suklupusio žmogaus.

YRA TIK VIENA LIETUVA...

Neatsižadėti Mažosios Lietuvos ir būti pasirengus kovoti visom priemonėm dėl jos. Tokia Erdmono Simonaičio kelionės po šiaurės Amerikos žemyne įsikūrusias lietuviškas kolonijas prasmė.

Šitas užsispyręs mažlietuvis nenuilstančiai kovojantis ir beveik nukankintas dėl ištikimybės savo tautai, lankydamas mus Amerikos lietuvius, atlieka didelės reikšmės darbą. Brooklyno lietuvių susirinkime gegužės 15 d., savo pasakytoje kalboje, Herkaus Montės kovą tęsdamas, E. Simonaitis teisingai pabrėžė: mes Mažosios Lietuvos lietuviai kovojame ne tik dėl savęs ir Mažosios Lietuvos. Nes, iš tiesų, nėra nei Mažosios nei Didžiosios Lietuvos. Yra tik viena Lietuva. Mūsų tikslas yra sujungti visas lietuviškas žemes vienon nepriklausomon valstybėn su sostine senuoju Vilnium. Nevalia užmiršti Vytauto Didžiojo testamento: "Mano tėvų žemė iki Osos upės". Vytautas žinojo, kad be Prūsų Lietuvos, jo valstybė nebus pilna ir išbaigta, be lietuviško pajūrio, be natūralių išėjimų į jūrą Lietuva nebus savaranki ir pilnai nepriklausoma ekonomiškai ir politiškai.

Didelė nelaimė ištiko mūsų kraštą ir pražūtis gręsia tautai, tačiau artėja didieji įvykiai. Tik šimtmečiais pasitaiko tokia proga, kad pavergta tauta gali pareikšti savo valią; kai imperijos griūva, pavergtieji turi progos išsilaisvinti ir išvalyti savo kraštą nuo užgrobikų. Tikėkimės, kad toki laikai ateina ir Lietuvai. O mūsų žemės yra išdalintos. Vilniaus krašto rytinės ir pietinės sritys su Breslauja, Naručio ežeru ir Lyda, Gardino miestas ir kraštas priklauso nesamai valstybei Gudijai, Suvalkų kraštas ir pietinės Prūsų apylinkės — Lenkijai, o Karaliaučius su šiaurės ir vakarų Prūsais pačiai Rusijai.

Atrodo, yra beviltiška sulaukt tokių laikų, kada visi šie kraštai vėl galės lietuviškai gyventi. Tačiau 1913—14 m. atrodė dar beviltiškesni. O vis tik netrukus, 1918 m., Lietuva stebuklu kėlėsi laisva. Tuos laikus prisimenant darosi aišku, kad nėra nieko negalimo. Istorija mus pamokė ir tų pamokų negalima užmiršti. Tik reikia noro, pastangų ir lietuviško užsispyrimo. E. Simonaičio žodžiais — mes mažlietuviai kovojame už visą Lietuvą su sostine Vilniumi, o jūs didžlietuviai kovokite už Mažąją Lietuvą su Karaliaučiumi.

Z. R.

Vincas Jonikas

VYTAUTO PRIESAIKA

Kryžiuočiai. Ugnys lig dangaus,
Liepsnoja visas Kaunas.
Nebturi gyvo jau žmogaus
Pilyje vadas jaunas.

Anapus Nemuno srovės,
Ižu aštriu putotos,
Kęstučio armija stovės
Niūri, be karo puotos.

Jaunuolis Vytautas tiktai
Pakėlęs kardą tarė:
—Plėšikų gaujai tai piktai
Suruošiu tikrą karą!

Jisai ne vienus dar metus
Galąs tą kardą kietą,
Kad žodis priesaikos kartus
Žibėtų ištęsėtas.

Kryžiuočiai. Žalgirio kova,
Mirties verpetai sraunūs.
Ten teisė priešą Lietuva
Už tai, kad krito Kaunas.

O jaunuoliai mokės vyriškumo,
Nebijot kovoj patrankos dūmo;
Savanoriais į kautynes ėjo,
Pasekmė su laisve juos lydėjo.

Dauguva per brolių latvių šalį
Dviem tautom ribos išvest nebegali,
Kur iš bendro kraujo gėlės skleidė
Ir tos pačios dainos susiaidi.

A. † A.

Pulkininkui **Pranui Kaunui**

b. Vilniaus m. Komendantui ir Vilniaus Šaulių Rinktinės Vadui mirus, liūdesio valandoje gilią užuojautą reiškia jo šeimai ir giminėms

Pulk. Pranas Saladžius
b. L. Šaulių Sąjungos Vadas.

A. † A.

Pulkininkui **Jurgiui Bobeliui**

b. Kauno m. Komendantui ir Kauno Šaulių Rinktinės Vadui mirus, liūdinčiai šeimai ir giminėms gilią užuojautą reiškia

Pulk. Pranas Saladžius
b. L. Šaulių Sąjungos Vadas.

AMERIKIEČIŲ ORO UN-TE MOKOSI 250,000 STUDENTŲ

JAV oro pajėgų istorijoje Maxwell Air Force Base, esanti Montgomery, Ala., atliko neeilinį vaidmenį. Prieš 20 metų čia jau padedami taktiniai ir strateginiai oro pajėgoms pagrindai. Ši bazė laikoma Amerikos oro pajėgų lopšiu, ir šiuo metu teikiamos viltys, kad čia dar bus sukurta naujų idėjų.

Pagarsėjęs oro universitetas savo vyr. būstinei yra pasirinkęs Maxwell bazę. Tai nėra vientisinė mokslo įstaiga, ji sudaryta iš daugelio atskirų rūšių mokyklų. Kasmet per oro universitetą praeina 250,000 studentų. Jis įkurtas 1947 m. Šiais metais mokosi rekordinis studentų skaičius.

Pagrindinės mokyklos, jų tarpe Air War College, sutelktos Maxwell, kur dar prieš Antrąjį pasaulinį karą veikė žinomoji Air Corps Tactical School, paskleidusi nemaža naujų minčių apie modernųjį oro pajėgų kariavimą.

Air War College kasmet po 10 mėn. mokosi 160 studentų, iš kurių 130 pulkininko rango ir su 14—15 metų tarnyba. Klausytojų amžiaus vidurkis — 38 metai. Likę 30 studentų esti atsiųsti iš kitų rūšių karinių pajėgų.

Jauni vyrai, siekią oro pajėgų srityje karjeros, čia įgyja platų kursą apie karinę strategiją, žvalgybą, mobilizaciją, ekonomiką ir apie daugelį kitų dalykų, kuriuos turi žinoti šių dienų lakūnas. Paskaitininkais — be nuolatinių — kviečiama visa eilė amerikiečių įžymybių, pradedant pačiais vyriausiais kariuomenės vadais. Pvz., valstybės sekretorius Dulles irgi yra buvęs vienas iš paskaitininkų.

Kita svarbi oro universiteto dalis — Air Command and Staff School. Ją kasmet baigia 8,000 studentų. Kursas trunka nuo kelių iki keliolikos savaičių. Tarp studentų nemaža majoro ir pulkininko leitenanto rango karių su 10—11 metų tarnyba. Įdomu tai, jog vienu metu šios mokyklos vienoje klasėje, be kitų, mokėsi 8 filosofijos daktarai ir 4 dar nebaigę aukštesnios mokyklos vyrai.

Oro universitetui taip pat priklauso Air Force Reserve Officers Training Corps, kurio 208 mokyklose mokosi 125,000 studentų.

The School of Aviation Medicine, esanti Texas valstybėje, paruošia specialistus gydytojus, gailestingąsias seseris ir kitą personalą oro pajėgų tarnybai.

Dar yra mokykla korespondentiniu būdu — The Air Force Extension Course Institute. Čia mokosi 85,000 vyrų, pradedant eiliniais ir baigiant generolais.

Yra dar kitų oro universiteto mokyklų, bet čia suminėtos svarbiausios.

Buvęs oro pajėgų vyr. štabo viršininkas gen. C. Spaatz, dabar atsargoje, kartą išsitarė, jog vienas didžiausių jo pasididžiavimų, būnant viršininku, esąs šio oro universiteto įsteigimas. **A. V.**

"NIEKADOS NEUŽMIRŠ"

Maršalas Žukovas—dabartinis vienas iš rusų krašto apsaugos viceministerių—9 m. po Vokietijos nugalėjimo sukakties proga Pravdoje rašo, kad rusai "niekados neužmirš" Amerikos ir kitų sąjunginin kų įnašo sunaikinti Hitlerį. Marš. Žukovas iškelia gen. Eisenhowerio ir anglų marš. Montgomery nuopelnus. Nors ir giria šis rusų maršalas, bet kartu ir piktinasi kam Amerikos užsienio politika "žaidžia su pavojingais ginklais". Girdi, Wall Street'o bankininkai trokšta nauju karu vėl auksinio grobio.

Šis Žukovo pagarbinimas yra savaip būdingas, nes savo laiku, kaip spėliojama, už savo nuolankumą Eisenhoweriui Stalino "eroje" jis buvo nustumtas iš viršūnių.

Karui baigiantis ir tuoj po karo marš. Žukovas susidraugavo su gen. Eisenhoweriu. Ir kai gen. Eisenhoweris su kitais savo karo vadais 1945 m. lankėsi Maskvoje, tai jie buvo marš. Žukovo svečiai. Tada rusai iš dėkingumo gen. Eisenhoweriui buvo padovanoję kardą, išpuoštą brangakmeniais, kurie vėliau pasirodė netikri—stikliniai. Taip pat žinoma, jog šis rusų maršalas ir gen. Eisenhoweris buvo tapę asmeniniai draugai.

Marš. Žukovas iš Maskvos dingo 1946 m. Buvo žinių, jog jisai vadovauja Odesos karo apygardai. Maskvoj labai retai pasirodydavo. Jei pasirodydavo, tai kaip aukštosios tarybos narys, kuriuo jis buvo išrinktas.

Žukovas vėl iškilo tuoj po Stalino mirties. Praeitų metų kovo mėn. Žukovui grąžino prideramą vietą rusų visuomenėje. Gruodžio 31 d. marš. Žukovui pastatytas paminklas jo gimtajame kaime Kalugos apylinkėje. Tai retas reiškinys, kad gyvas karo vadas Rusijoje tokiu būdu būtų pagerbtas.

Bet gi pagaliau įdomu pastebėti, jog marš. Žukovo artimi draugai — marš. Sokolovsky ir marš. Vasilevsky savo straipsniuose Vokietijos žlugimo proga tiek gen. Eisenhowerio, tiek marš. Montgomery nei žodžiu nepaminėjo.

MIRĖ "TANKŲ VADAS"

Gegužės 16 d. Vokietijoje mirė pasaulinio masto tankų strategijos žinovas plk. gen. Heinz Guderian.

Kaip žinia, vokiečiai, nepaisydami Versalio sutarties draudimo ginkluotis, buvo susikūrę Reichswehrą, ir šio Reichswehro motorizuotų dalių štabo viršininku buvo Guderianas. 1936 m. Hitleris viešai paskelbė apie Wehrmachto "tankų formacijas" su Guderianu priešakyje.

Guderiano tankų strategija pasiekė savo viršūnių karo veiksmuose Lenkijoje ir Prancūzijoje 1939—1940 m. Lenkų pajėgos tankų kyliais buvo sukapotos ir sunaikintos. Žygyje į Prancūziją Guderiano tankai, aplenkę Maginot liniją, įsiveržė pro Belgiją. Ačiū Guderiano tankams buvo pagreitintas sąjunginin kų sutriuškinimas 1940 m. gegužės 13 d. ties Sedane Prancūzijoje. Už šią pergalę Guderianas gavo plk. generolo laipsnį.

Guderianas buvo nuomonės, kad tankai esti sėkmingiausi, jei tučtuojau juos efektyviai remia kitos jėgų rūšys.

Hitleris susipyko su Guderianu todėl, kad pastarasis priešinosi Hitlerio "taktikai" milžiniškais tankų kyliais užimti Maskvą. Jį atleido, ir Hitlerio "taktiką" ištiko katastrofa.

Nedidelio ūgio, stambaus sudėjimo Guderianas buvo nepaprastos energijos ir drąsos karys, tikras "fronto linijų generolas". Tai ne politiko, bet perdėm kario tipas.

Po 1944 m. pasikėsinimo Hitleris pasikvietė Guderianą atstatyti po Stalingrado ir kitų mūšių aptriuškintą tankų armiją, bet jau buvo vėlu. 1945 m. gegužės mėn. Guderianas pateko į amerikiečių nelaisvę. Kaip karo nusikaltėlis nebuvo teistas. Gyveno senelių prieglaudoj, kur parašė pagarsėjusią knygą "Tankų vadas", išleistą vokiškai ir angliškai, kurioje tarp kitko rašo, jog dabartiniai "rytų agresoriai galėtų Atlantą pasiekti anksčiau, nei kontinentą pasiektų efektyvi užjūrio pagelba". **J. V.**

Viršelyje — **Darbininko** klišė.

"ANT NAUDOS LIETUVAI"

Spaudos draudimo laikotarpyje prasidėjęs reikštis lietuvių tautinis atgimimas rado atgarsį ir Amerikos lietuviuose. Nors čia visada veikimo laisvė buvo plati, bet lietuviams tuo metu trūko vadovaujamų jėgų. Padėtis žymiai pagerėjo po 1884 metų, kada atvykęs į Ameriką aušrininkas dr. Jonas Šliupas, pasikvietęs į talką kun. A. Burbą, sutelkė veiklesniuosius lietuvius ir visi bendromis jėgomis pradėjo darbą. Jau 1885 m. dr. J. Šliupo leidžiamam "Lietuviškam Balse" buvo keliama lietuvių vienijimosi mintis, gi 1886 m. gimė didžioji Amerikos lietuvių organizacija "Susivienijimas Visų Lietuvininkų Amerikoj."

Tai buvo Amerikos lietuvių stipresnio organizuoto veikimo pradžia. Šalia ekonominių organizacijos interesų, pirmaujančioje vietoje iškilo lietuviškieji reikalai. Vėlesniose Susivienijimo konstitucijose lietuviškieji tikslai buvo nusakomi šiaip: "Tautiszkai dvasiszką apszvietimą platinti del savo viengenczių', o pati organizacija steigiama — "ant naudos Lietuvai."

Čia prasidėjęs tautinis judėjimas spinduliavo ir už Amerikos ribų. Senosios tėvynės grumtynės už lietuvišką raštą ir laisvę jautriai buvo jaučiama ir mūsų išeiviuose. Todėl Susivienijimas, tik pradėjęs kurtis ir organizavimosi rūpesčiais gyvendamas, nepamišta jungtis į visos tautos kovą. Jo antrasis seimas, dr. J. Šliupui pasiūlius, sutiko "prisidėti prie atspaudinimo 20,000 bilietų lietuvių raštijos parėmimui" (su tokiu prašymu į Susivienijimą tada kreipėsi "Želmens" draugija iš Paryžiaus). Be to, Susivienijimas skyrė nemažas sumas pačios spaudos reikalam. Savo lėšomis spausdino knygas Prūsuose, pirko išleistas Amerikoje ir jas slapta siuntė į Lietuvą.

Tam sunkiam laikotarpy Susivienijimas jautriai pergyveno kiekvieną mūsų tautos sunkųjį momentą. Štai devintasai seimas 1894 m. nutarė "paduoti Šventam Tėvui protestą prieš Rusų valdžios žiaurybes Kražiuose padarytas" kituose jo seimuose buvo svarstoma peticijos siuntimas carui, "kad jis lietuvių pasigailėjęs jiems spaudą atiduotų".

Tada, kaip ir dabar, mažai kas tikėjo tironų malone. Tačiau, kaip sakoma, reikėjo pakelti triukšmą, kad atkreiptų į save akis ir iškeltų pasauliui lietuvių priespaudą. Karštai savoj spaudoj keliamas laisvės klausimas pateko ir į svetimą spaudą, o tai be abejo, prisidėjo prie mūsų kovos laimėjimo. Viena Susivienijimo kuopa 1895 m. išleido rusų kalba žymaus politiko Grovo Lelivos knygą "Padėjimas Lietuvių Rusų viešpatystėje". Joje buvo aprašoma mūsų tautos priespauda ir persekiojimas. Susivienijimo centras šią knygą su savo peticija pasiuntė carui, jo ministeriams, senatoriams, laikraščių redaktoriams ir kitiems. Tai buvo viena iš priemonių, kovojusių už spaudos atgavimą.

Ši didžioji Amerikos lietuvių organizacija, SLA, šalia narių draudimo visada rūpinosi lietuviškaisiais reikalais. Jos vaidmuo yra labai svarbus ir dabar, kada tenka vesti daug sunkesnę kovą už Lietuvos laisvę.

Todėl SLA rėmimas ir palaikymas turėtų rūpėti kiekvienam patrijotui. Ir buvę kariai, kurie visada sielojosi Lietuvos reikalais, būdami Susivienijimo eilėse, ras daug progų reikštis lietuviškos veiklos plačiam bare.

A. Brėkšta.

IŠ DURTUVŲ ISTORIJOS

Durtuvo istorija nėra sena. Pirmieji durtuvą karo tikslams ėmė vartoti olandai XVII amžiuje. Iš Olandijos durtuvas greit paplito po visą Europą.

Patys pirmieji durtuvai būdavo pritvirtinti prie muškieto, įdedant durtuvo rutulinę rankeną į muškieto vamzdį.

XVIII amžiuje durtuvą jau prisegdavo prie šautuvo išorinės pusės. Nuo to laiko ir pradėta pėstininkai ginkluoti šautuvais su durtuvais, o seniau buvę pėstininkai—ietininkai (pikinieriai) išnyksta.

Apie 200 metų vartoti tribriauniai ir keturbriauniai durtuvai. Tiktai 19 amžiuje atsirado peilio pavidalo durtuvai.

Dabar daugelio valstybių kariuomenių mažai tebenaudoja durtuvą, bet šis ginklas vis tebelaikomas geru artimose kautynėse.

Durtynių atakos veiksmuose nulemia kario narsumas, miklumas ir pasiaukojimas.

SAVANORIAI

Savanorį kūrėją a. a. kpt. Vladą Ivanauską prisiminus.

Aš pamenu . . . Tada žygiavo gretų gretos
Kovos aprangoje, su šalmais ant galvų;
Riedėjo patrankos, kulkosvaidžiai, granatos
Ir kariška daina aidėjo virš kalvų.

Jaunų veidų, šalmų ritmu bangavo jūra,
Vieni buvo rimti, su šypsena kiti.
Jaunuoliai ir seniai šaligatviuos sužiūro,
Juos laimino tauta ir Apvaizda pati.

Tarp tų veidų ir jo ramus šypsojos veidas,
Kaip visuomet žvalus, su šypsena gryna,
Pamojo man ranka, žingsnių dundėjo aidas
Ir bangose šalmų vėl dingo šypsena.

Praėjo metų daug ir daug žygiavo, ėjo
Laisvės keliais kovoj už ateitį tautos,
Ir jis visur drauge ir ėjo ir budėjo:
Sargyboj ir tankuos prieš priešus Lietuvos.

Kodėl taip jį visur kovų verpetai traukė?
Kodėl gi jo nerimo, draskėsi širdis?
Jis iš vadų ryžto, garbingų žygių laukė,
Ir blaškėsi . . . kai ant tautos jau ritos pražūtis.

Žinau kodėl, žinau! Jis buvo nuo Veliuonos,
Jo bočiai šimtmečiais ten grūdinti kovos,
Ir jo nepalenkė kalėjimai, nei baltas, nei raudonas,
Nei klaidus išdavimas maskoliškoms gaujoms.

Tik vien mirtis užgniaužė drąsų kovos ryžtą,
Palaužė jo jėgas valdžių žiauri klasta . . .
Bet jo darbai žiedų žiedais pražysta, —
Už ką kovojo jis, kovos visa tauta.

L. VIRBICKAS

LIETUVIAI KARIAI LAISVAJAME PASAULYJE

Farengė BAL. BRAZDŽIONIS, Chicago, ILL.

Dr. J. Kalpokas, tarnaująs Amerikos kariuomenėje leitenantu, apie 11 mėn. praleidęs Korėjos fronte, tikisi greit būti perkeltas į Japoniją. Šiuo metu jis yra vieno dispanserio viršininku.

Henrikas Laucius, Brighton Park kolonijos gyventojas, neseniai grįžo iš JAV kariuomenės, 2 metus tarnavęs jūrininku, įstojo į Illinois universitetą chemiją studijuoti.

Grįžo veteranai. Scrantono naujų ateivių lietuvių kolonija turi keletą jaunų vyrų, kurie atliko karo prievolę. Kiek seniau grįžo Antanas Meškauskas, kauniškis Alfredas Serdiukovas-Svensonas, tarnavęs trejus metus savanoriu, ir žemaitis Pranas Šimkus. Visi 3 savo tarnybos dalį praleido Vokietijoje.

Vytautas P. Vygantas Karininkų žmonų klube, Urbana, Ill., skaitė paskaitą apie Lietuvą. Taip pat Illinois universiteto ekonomijos fakulteto seminare kalbėjo tuo pačiu klausimu.

Fabijonas Gediminas Daužvardis, aviacijos leitenantas, buvo parskridęs į Chicagą iš Okinavos aplankyti savo tėvų. Skrisdamas iš tos salos į El Pazo, Texas, jis ir greitumo rekordą sumušė. Paviešėjęs keletą dienų Chicagoj, vėl išskrido į Okinavą.

Julius Juodelė, buvęs Korėjos karo veteranas, dabartiniu metu studijuoja mechaniką Illinois universitete, Urbanoje.

Vilimas Pivariūnas, tarnaująs JAV kariuomenėj Vokietijoj, atostogas praleido lankydamas Romą.

Cpl. Edvardas Rudis grįžo į Bridgeporto koloniją iš karinės tarnybos, kurią per 2 metus atliko Vokietijoje.

Leonas Radžiūnas, kariuomenės aviacijos mechanikas, tarnauja Japonijoje. Buvo grįžęs mėnesiui atostogų pas tėvus Bostone, Mass. Jam liko dar vieneri metai tarnauti.

Karys Albertas Vilimas sugrįžo iš Korėjos ir praleido porą savaičių pas savo motiną. Anksčiau jis aktyviai dalyvaudavo jaunimo veikloje, "Ateities" šokėjų būrelyje.

Edvardas J. Vaišvila, sulaukęs 18 metų, įstojo į laivyną.

Ats. plk. Petras Jurgaitis, Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyvis, gyv. Cleveland, Ohio, įstojo į Lietuvių 16 gimnazijos nuolatinių rėmėjų eiles ir sumokėdamas iš karto 20 dol. pareiškė, kad jis **mielai rems Vasario 16 gimnaziją, kol jis bus gyvas ir sveikas.**

Sgt. Vincas Baziliauskas, sėkmingai atlikęs JAV armijoje karinę tarnybą, grįžo namo su garbingu atleidimo ženklu. Vincas yra žymus sportininkas, futbolo žaidėjas.

Juozas Dubickas tik ką grįžęs iš kariuomenės Vokietijoj, jau New Yorke išlaikė muzikos ir kalbų akademijoj stojamuosius egzaminus ir pradeda studijas.

Dr. J. Mikužis, buvęs gusarų pulko gydytojas, Vokietijoje direktoriavęs britų administruojamoje ligoninėje, Adelaidėje iš naujo baigė medicinos fakultetą. Tai pirmas gydytojas, įsigijęs teises ir išėjęs dar kartą medicinos mokslus Australijoje.

Vyt. Valaitis atitarnavo JAV armijoj. Darbą gauna The New York Central System geležinkelių kompanijoj, kur jis dirbo anksčiau.

Liūdas Grinius, mirusiojo Dr. Kazio Griniaus sūnus, pašauktas į kariuomenę.

Cpl. Jonas Kuinys, tarnaująs Amerikos kariuomenėje Korėjoje, iš trečios pėstininkų divizijos perėjo į inžinerijos batalioną. Jonas į Korėją atvyko praeitųjų metų birželio mėn. ir dalyvavo paskutiniuose didžiuosiuose mūšiuose. Apie jį buvo rašyta Chicagos amerikiečių spaudoje.

Kpt. Jonas Jasulaitis, USAF, šiuo metu yra Bolling Air Force bazėje, Washington, D. C., kur vadovauja aviacijos orkestrui.

Rimvydas J. Repšys įstojo į JAV marinus. Išvyksta apmokymui įSan Diego, Calif. Prieš tai lankė Illinois universitetą, kur vėl tęs studijas, atlikęs karinę tarnybą.

Gediminas Alinskas, vienerius metus išbuvęs Korėjoje, prieš porą mėnesių baigęs Dėdės Samo kariuomenėje karinę tarnybą, pradėjo studijuoti chemiją New Yorke. Gediminas šiomis dienomis gavo JAV pilietybę.

Vytautas Untulis, gyv. Niagara Falls, N. Y., išvyko į Jungtinių Amerikos Valstybių kariuomenę.

Ramūnas Bužėnas, tarnavęs JAV kariuomenėje Vokietijoje beveik dvejus metus, atlikęs karinę prievolę, grįžo namo į Chicagą pas savo motiną.

Vytautas Tamulevičius, baigęs karinį apmokymą, buvo parvykęs atostogų pas savo tėvus Clevelande. Tolimesnei karo tarnybai yra išvykęs į Korėją.

Apdovanotas lietuvis karys. Praėjusiais metais Prancūzijos vyriausybė apdovanojo Garbės legiono ordinu lietuvį J. Dulinską, dalyvavusį Prancūzijos išlaisvinimo kare 1944—45 m. svetimšalių legijone. Tai pirmas lietuvis karys, gavęs šitokį augštą karinį ordiną. Jis yra netekęs dešinės rankos, bet dirba ir yra sukūręs šeimą.

Gaudešius Jonas neseniai išvyko į prancūzų kariuomenę. Jis dabar yra Salambo (Tunizijoje).

Iš kariuomenės grįžo ir New Yorke pradėjo studijuoti A. Bobelis, T. Jasaitis, Kulpavičius, A. Ošlapas ir Prekeris.

J. Baltramonas grįžo iš Korėjos ir ir toliau tęsia karinę tarnybą Jungtinėse Amerikos Valstybėse.

Pr. Matulis grįžo iš Korėjos ir apsigyveno pas savo krikšto tėvą P. Lapėnį.

Juozas C. Žemaitis, iš Worcesterio, Mass., gavo II leitenanto laipsnį ir lakūno leidimą. Jis paskirtas dirbti Randolph oro pajėgų bazėje, Texas valstybėje.

Leonas Oksas, 2-ro karo veteranas, ilgą laiką išbuvęs sanatorijoje Colorado valstybėje, grįžo Chicagon visai pasveikęs.

Viktoras Kubilius, buv. Lietuvos kariuomenės karininkas, Northeastern universitete baigė technikos mokslus ir gavo asst. engineer laipsnį su pagyrimu.

Plk. Andrius Senatorskis, gyvenąs Naujoje Zelandijoje, rengiasi su žmona persikelti į Kanadą pas dukterį ir žentą inžinierių.

Dr. K. Ambrozaitis, kaip gydytojas, pašauktas į Amerikos kariuomenę, išvyko į Texas. Jis dirbo Memorial Center ligoninėje, specializavosi rentgenologijos (X-ray) skyriuje. Kariuomenėje tarnaus kaip rentgenologas.

Juozas Ceilius, buvęs sanitarijos pusk. 9 L. K. Vytenio pulke ir Vokietijoje tarnavęs Amerikos pagalbinėje sargybų dalyje yra atvykęs į Ameriką ir dabar gyvena Brooklyne, N. Y.

Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijos ženklas

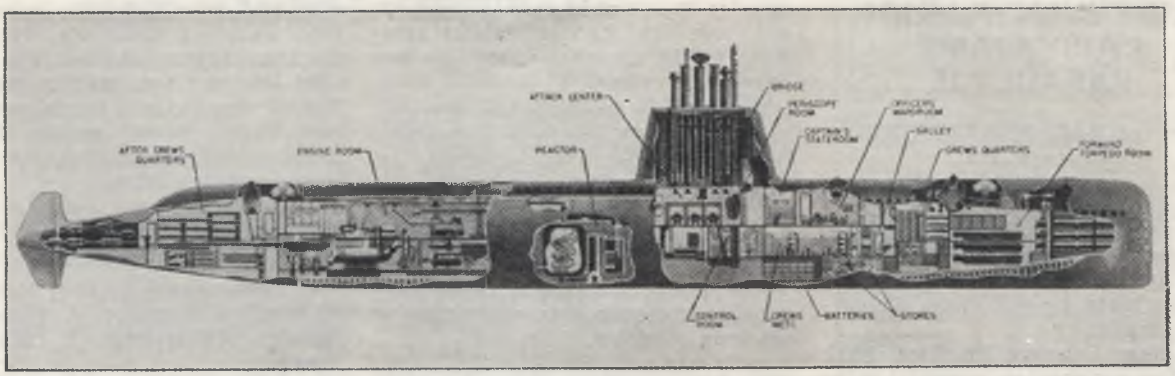

USS Nautilus, pirmasis povandeninis laivas, varomas atomine energija.

KARINĖ APŽVALGA

Indokinija.

Kinijos komunistų vadas Mao tse-tung yra parašęs knygą apie karo vedimą. Joje siūlo trijų fazių strategiją, kurios pagelba Azijos komunistai gali laimėti revoliucinius karus prieš vakariečius. Pirmoje fazėje, kada priešas saugoja didesnius miestus, komunistai naudoja pasitraukiantį gynimąsi. Antroji fazė—"kirsk į nosį ir trauk už uodegos", tai partizaniniai veiksmai priešo užnugaryje ir staigūs užpuldinėjimai išsikišusių pozicijų. Trečiojoj fazėje komunistai pereina puoliman masinėm atakom.

Indokinijoj minėtoji strategija yra pritaikinta paraidžiui ir komunistam visai sėkminga. Pirmiausia užpuldinėti pajūrių miestai, vėliau partizanų veiksmai plačiam užnugaryje, iššokimai į Laos ir Cambodiją. Apsisaugoti nuo tokių komunistų veiksmų prancūzai sudarė keletą atsparos mazgų, vienas ir stipriausias iš jų buvo Dienbienphu, įtvirtintas 1953 m. lapkričio mėn. Jame buvo apie 10.000—15.000 vyrų įgula vadovaujama gen. Christian de Castries. Tik kovo viduryje komunistai pradėjo masinius puolimus prieš Dienbienphu, kuriam paimti panaudojo apie 25.000 — 50.000 pajėgas su stipria artilerija ir priešlėktuvine artilerija. Per 57 dienas komunistai įvykdė 5 masinius puolimus kaskart prancūzus suspausdami į mažesnį plotą. Dienbienphu krito gegužės 7 d. Tai buvo komunistinės strategijos trečiosios fazės vykdymas.

Apytikriai prancūzų nuostoliai: 14.000 vyrų ir viena moteris—gail. sesuo, visas ginklavimas. Iš to skaičiaus 3.000—5.000 buvo nukauti, sužeisti ar paimti nelaisvėn prieš paskutinį puolimą. Per šių kautynių laikotarpį prancūzai prarado 50—75 lėktuvų.

Spėjami komunistų nuostoliai: skaičiuojama, kad per masinius komunistų puolimus iš trijų ten dalyvavusių divizijų dvi buvo iššudytos, t. y. tarp 20.000 ir 40.000 vyrų.

Nežiūrint skaudžių nuostolių prie Dienbienphu, komunistai pasilieka pajėgūs, jie kontroliuoja visą Vietnam šiaurę, partizanai veikia prancūzų užpakalyje. Lietaus laikotarpis, kuris tęsiasi nuo balandžio iki spalio mėn., yra didžiausia kliūtis komunistams pulti.

Skaičiais imant prancūzų nuostoliai nėra lemtini, nes jie Indokinijoj turi 200.000—500.000 kariuomenės. Dienbienphu kritimas yra daug skaudesnis psichologiniu požiūriu, smarkiai sukrėstas Prancūzijos karinis prestižas. Po Dienbienphu kritimo Prancūzijoj turės įvykti lūžis; lūžio kryptis priklausys ar jie Dienbienphu pastatys šalia Verduno, apsisprendimas ir ištvermė, ar šalia Sedanno—nevilties ir gėdos.

Komunistai jau pradėjo pulti prancūzų pozicijas prie Vietnam sostinės Hanoi.

Bendrai atrodo, kad karas Indokinijoj vyks ir toliau, bet jame dalyvaus daugiau vietinės jėgos. J. A. Valstybės savo kariuomenės ten nebesiųs, tik tieks ginklus ir karines medžiagas.

Rusija

Gegužės 1 d. parade demonstravo naują bombonešį, kuris gali atnešti atominę bombą į Ameriką ir grįžti atgal. Naujasis lėktuvas didumu prilygsta Amerikos B-52, o gal šį ir viršina; jis turi 4 ar 6 motorus (B-52 varomas 8-nių motorų). Amerikos kariniai sluogsniai spėja, kad rusai gali turėti naujųjų bombonešių daugiau, negu Amerika turi B-52.

Palestina

Prie Izraelio sienų kyba karas. Po kovo 16 d. incidento, kur buvo nužudyta 11 žydų, pasienio susidūrimai tarp žydų ir arabų dažnėja diena po dienos. Praeitą rugsėjo mėn. UN paliaubų komisija gavo skundų dėl pasienio incidentų iš žydų 6, o iš Jordano 7, gi paskutinį mėnesį — iš žydų 123 ir 72 iš arabų. Kai kurie UN komisijos nariai išsiunčia savo šeimas namo "dėl visa ko". **J. L.**

Kaip yra su Nautilium?

Apie tai nedaug rašoma, bet karo laivynas turi šiokių tokių bėdų su pirmuoju atominiu pov. laivu Nautilium. Teisingai ar klaidingai, bet Bureau of Ships pareigūnai kaltina, kad šio pov. laivo netobulumai glūdi garo katile ir "nepaprastuose metoduose", kuriuos šiam laivui statyti buvo pritaikęs admirolas Hyman Rickover. Admirolas Nautilių dabar perdavęs užbaigti Bureau of Ships vadovybei.

Paskutinėmis žiniomis, kurios lyg ir papildytų minėtą pažiūrą, Nautiliaus išplaukimas į bandomąją kelionę būsiąs atidėtas vėlesniam laikui. Ši bandomoji kelionė buvo numatyta šių metų vasarą, bet dabar atidėta iki rudens. Esą rasta kai kurių netobulumų laivo konstrukcijoje.

Grėsminga sovietinė raketa.

Gautos iš Šveicarijos žvalgybos žinios rodo, kad sovietai pagaminę naują priešlėktuvinę raketą-lėktuvą, sveriančią keturias tonas. Šio lėktuvo pilotas skrenda gulėdamas ant pilvo. Lėktuvo greitis siekia 700 mylių per valandą ir 350 pėdų aukštį pasiekia per vieną sekundę. Šis naikintuvas, ginkluotas 3 colių kalibro raketomis. Sakoma, kad kuro užtenka tik 7 minutėms.

A. A. PLK. P. KAUNAS—KARIO VETERANAS

Praėjusiame "Kario" numeryje trumpai paminėjome apie pulkininko Prano Kauno mirtį Kanadoje. Tačiau, minint "Kario" 35 metų amžiaus sukaktį, paaiškėjo, kad plk. Kaunas ir "Kario" gyvenime yra gana reikšminga asmenybė.

Pradėjus leisti karių laikraštį "Kariškių Žodis" (vėliau pavadintas "Karys"), plk. Pranas Kaunas buvo pačių pirmųjų šio laikraščio bendradarbių eilėse. Ir bendradarbiavo, kol atsirado pakankamai kitų bendradarbių. Tuomet atsidavė tik karinei tarnybai.

Plk. Kaunas gimė 1891 m. birželio 11 d. Šakių apskr., Sintautų valsč., Kaunų kaime, ūkininkų šeimoje. Baigęs Veiverių mokytojų seminariją, toliau tęsė mokslą Rusijoje, Petrapilyje. Mokytojo pareigoms buvo paskirtas į Rusiją, nes rusų valdžia nenorėjo lietuvį skirti Lietuvoje.

Pirmojo Didžiojo karo metu velionis buvo pašauktas į rusų kariuomenę ir baigęs Čugujevo karo mokyklą, pakeltas į karininko laipsnį. Dalyvavo fronte prieš vokiečius.

1918 m. grįžęs į Lietuvą, pradėjo mokytojauti. Savo apskrities mokytojų susirinkime buvo išrinktas atstovu į Lietuvos mokytojų konferenciją Vilniuje. Tačiau neilgai velioniui teko mokytojauti. Pradėjus organizuoti Lietuvos kariuomenę, velionis stoja savanoriu prie ginklo. Iš pradžių tarnavo 2 pėst. D. L. K. Algirdo pulke; karo metu su lenkais 5 pėst. D. L. K. Kęstučio pulko vado padėjėju. 1922 m. buvo 10 pėst. pulko vadu. Kitos jo eitos pareigos paminėtos praėjusiame "Kario" numeryje.

1923 m. Klaipėdos krašto sukilimo metu velionis buvo karo atstovu prie sukilėlių štabo, o vėliau vietinio pulko vadu Klaipėdoje. Iš Klaipėdos 1923 m. antroje pusėje velionis buvo paskirtas Karo Mokyklos inspektoriumi, o vėliau jos viršininku. Nuo 1928 m. skiriamas krašto mobilizacinei tarnybai. Vėliau buvo karo komendantas keliuose apskrityse. Kaip komendantas, turėjo nemaža reikalų su šauliais. Jų veiklai buvo nuoširdžiai atsidavęs.

1939 m. atgavus Vilnių, velionis buvo paskirtas Vilniaus karo komendantu. Čia jis sulaukė ir bolševiku okupacijos. 1940 m. jis buvo paleistas iš karo komendanto pareigų, o liepos 26 d. Kauno gatvėse buvo bolševikų suimtas ir 8 mėnesius kalintas. Į Vokietiją repatrijavus jo žmona, išvadavo iš kalėjimo ir jį. 1941—1949 m. būvyje velionis su šeima gyveno Vokietijoje, o iš čia atvyko į Kanadą.

Toronte suorganizavo Lietuvos kariuomenės atsargos karių sąjungą ir buvo jos pirmininkas. Taip pat buvo aktyvus veikėjas ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių organizacijos.

Už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas D. L. K. Gedimino ordinu, savanorių kūrėjų medaliu, šaulių žvaigžde ir Lietuvos Nepriklausomybės medaliu. S. Š.

KARINĖS ŽINIOS

Naujos karo laivyno raketos.

Ramiai be didesnės propagandos baigta nauja priešlėktuvinė raketa, kuri rungtyniaus su armijos raketa NIKE. Kaip žinoma, Nike baterijos yra statomos aplink didžiuosius JAV pramonės centrus. Karo laivyno raketa, vadinamoji "Terier", yra tobulas ir nepaprastai taiklus ginklas.

Atominė priešlėktuvinė artilerija?

Priešlėktuvinės apsaugos žinovai šiuo metu svarsto planą, kaip būtų galima panaudoti atominį priešlėktuvinį vairuojamą sviedinį (missile), kurio sprogstamoji jėga sunaikintų viską vienos kvadratinės mylios plote. Teoretiškai toks sprogimas sunaikintų ištisas atskrendančių bombonešių eiles. Lieka viena problema: kas bus, jeigu bombonešiai skris ne grupėmis, bet atskirais vienetais ir bandys pulti iš pasalų.

Naujas povandeninis laivas

Greičiausias pov. laivas, ALBACORE buvo baigtas statyti balandžio mėn. Šio laivo greitis yra iš dalies rezultatas naujos formos, kuri yra panaši į banginį.

Vandenilio bombos sprogimo jėga.

Pentagono pareigūnai, kurie kovo mėn. stebėjo H-bombos sprogimą, tvirtina, kad šios bombos sprogimo jėga ir galia buvusi neprivertinta spaudos pranešimuose. Jeigu Pentagono asmens apskaičiavimai yra teisingi, tad šios bombos sprogstamoji jėga būtų lygi 28,000,000 tonų dinamito.

TV žvalgybos tarnyboje.

Detroito arsenalų inžinieriai ištobulinę motorizuotą, radijo kontroliuojamą televizijos stotį, kuri galės žvalgyti už priešo linijų. Užkelta ant greitų tankų tokia TV kamera galės greit pasiekti priešo linijas ir perduoti į užnugarį priešo pozicijų stovį, ligi priešo ugnis suskubs ją išvesti iš rikiuotės.

Grėsmė iš Prano-Juozapo žemės.

Norvegijoje vis labiau tikinama, kad Arktikos jūroje esanti Prano-Juozapo Žemė yra ruošiama kaip puolimo bazė prieš Ameriką. Esą, pirmieji puolimo lėktuvai kaip tik kils iš šios salos. Raudonieji šioje saloje esą statosi taip pat ir vairuojamų sviedinių bazę. Prano-Juozapo Žemė yra visai netoli nuo Grenlandijos, kur JAV turi savo atramos taškus. Iš šios salos sovietų tolimojo skridimo bombonešiai galėtų pasiekti Čikagą, Clevelandą ir Hanford, Wash. (atomines įmones) per šešerias valandas.

KARYS

THE WARIOR

magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly by "KARYS", 680 Bushwick Avenue, Brooklyn 21, N. Y. Subscription $5.00 per year. Single copy 50 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 680 Bushwick Avenue, Brooklyn 21, N. Y.

*

Redaktorius Zigmas Raulinaitis,
Administratorius Leonas Bileris

*

REDAKCINĖ KOMISIJA:
Stasys Butkus,
Kazys Kepalas,
Juozas Valakas.

*

REDAKCINĖ KOLEGIJA:
plk. ltn. K. Ališauskas
dr. K. Jurgėla,
plk. inž. dr. Vėbra.

Leidžia Kario leidykla

*

Prenumerata JAV ir užsienyje: metams — $5.00, pusm. — $3.00, atsk. nr. — 50c. Skelbimai pagal susitarimą.

Adresas: KARYS, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Chicagos Ramovės Skyrius

Balandžio 11 d. Lietuvių auditorijoj įvyko visuotinis Ramovės skyriaus susirinkimas, kuriame dalyvavo arti šimto narių. Susirinkimui pirmininkavo plk. Dabulevičius, sekr. ltn. J. Gradinskas. Svarbiausia buvo kalbėta apie Ramovės S-gos suvažiavimą, kuris įvyks Chicagoje gegužės 30 d.

Atsilankęs Sąjungos Centro Valdybos pirmininkas gen. P. Plechavičius, savo trumpu žodžiu paskatino ramovėnus sutelktomis jėgomis sustiprinti savąją organizaciją.

Iš skyriaus pirmininko p. Buliko pranešimo paaiškėjo, kad valdybos nariai p. Tyrulis ir Aušiūra apsiėmė talkininkauti savo nariams darbų susirasti. Kurie nariai tik sužinos, kur priima darbininkus, tuoj jiems praneštų. Plk. Žilys pranešė iš CV, kad dabar Ramovė turi 13 skyrių, iš jų 3 yra ne Amerikoje. Plk. Reklaitis siūlė, kad būtų išleista Nepriklausomybės ir kitų laisvės kovų prisiminimai. Vienas narių pranešė, kad V. Vokietijoj labai sunkioj padėty yra kpt. Liudas Kreivis, invalidas. Jo adresas Punenberg, Hamburg, Egger str. 16-202. Nariai sumetė vienkartinę auką. Kas gali jam padėti prašomi susirišti su juo.

Valdybos narys p. Tyrulis paskaitė apie "Kario" leidėjų pasikeitimus, kai kuriais klausimais kalbėjo jo atstovas Chicagoje. Nariai naują žinią sutiko su entuziazmu ir nutarė visą KARIO leidimą paremti, be to, dar daugiau išsiaiškinti Ramovės suvažiavime.

Buvo kalbama apie dalinių organizavimo reikalą ir konkurso paskelbimą jaunuomenei. Chicagos skyrius Vasario 16 d. šventės proga įteikė ALTui $450 auką. Tai buvo didžiausia auka Lietuvos laisvinimui iš visų aukojusių Chicagoje. Skyriuje dabar yra 141 narys. Kurie nesirodo kelis metus skyriaus veikloje, nutarta juos išbraukti. Susirinkime buvo dalijamos nario knygelės. Į Ramovės S-gos suvažiavimą išrinkta 15 atstovų.

Po karštų diskusijų iš politinės srities, gen. Mikas Reklaitis laikė paskaitą apie pėstininkų smulkiųjų dalinių taktiką moderniajame kare. Ypatingai kruopščiai parinkta medžiaga ir iliustratyvinėmis schemomis pateikė pilną analizą apie pėstininkų dalinių organizaciją, vadovavimą, artėjimą, kautynes moderniajame kare.

Bal. Brazdžionis.

1919 m. fronte. Vidury a. a. plk. dr. A. Petraitis

MŪSŲ MIRUSIEJI

Be jau "Karyje" minėtų mūsų mirusiųjų plk. Jurgio Bobelio ir plk. Prano Kauno, š. m. balandžio mėn. laisvajame pasaulyje mirė dar visa eilė Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių, Vyčio Kryžiaus kavalierių ir kitų Nepriklausomybės karų dalyvių.

Balandžio 5 d. Barancabernejos miesto savivaldybės ligoninėje (Kolumbijoje) mirė plk. **Kazimieras Ambraziejus,** Nepriklausomoje Lietuvoje tarnavęs Ginklavimo Valdyboje. Palaidotas vietos užsieniečių kapinėse.

Balandžio 29 d. Amerikos Jungt. Valstybėse mirė plk. ltn. Dr. **Antanas Petraitis,** Vyčio Kryžiaus kavalierius, 59 metų amžiaus. Nepriklausomoje Lietuvoje velionis kurį laiką buvo "Kario" bendradarbis, rašinėjęs sveikatos reikalais.

Gegužės 3 d. palaidotas Haly Cross kapinėse, Butte mieste, Montana.

Apie Dr. A. Petraičio mirtį parašė ir vietos laikraštis "The Butte Daily Post". Dienraštis, tarp kitko, pažymėjo, kad velionis buvo State Hospital Warm Springse gydytojas, o prieš tai St. James ligoninėje. Be to, pabrėžė, kad jis buvo atvykęs iš Lietuvos kaip pabėgėlis nuo bolševikų ir buvęs gabus plunksnos darbuotojas, parašęs keletą rašinių apie komunizmą ir jo grėsmę pasaulio taikai.

Velionis turėjo įsigijęs gerų bičiulių ir kitataučių tarpe.

NEW YORKO SKYRIAUS SUSIRINKIMAS

Balandžio 30 d. Brooklyne, Lietuvių Atletų Klube (168 Marcy Ave.), įvyko Lietuvių Sąjungos "Ramovės" New Yorko skyriaus susirinkimas.

Arčiau New Yorko esantieji kaikurie "Ramovės" skyriai iškėlė klausimą sąjungos centrą iš Chicagos perkelti į New Yorką. Tuo reikalu buvo atsiųstas raštas New Yorko skyriui, kad jis pareikštų savo nuomonę. Susirinkimas, apsvarstęs šį reikalą, pasisakė, kad centras turėtų pasilikti Chicagoje.

Toliau svarstyta iš centro atsiųsta Chicagoje įvyksiančio visuotinio sąjungos suvažiavimo dienotvarkė. Susirinkimas atkreipė dėmesio, kad pas mus suvažiavimuose įprasta tradicija pagerbti žuvusius karius, turi būti papildyta, prie karių pridedant žodį — **ir partizanus.**

Be to, pasiūlyta, kad suvažiavimo dienotvarkėje būtų įtrauktas karinės spaudos reikalas, ir kad būtų papildytas sąjungos statutas, būtent, kad į sąjungą galėtų įstoti ir kariuomenėje netarnavę jaunuoliai.

"Kario" redaktorius Z. Raulinaitis pranešė apie dabartinę "Kario" būklę ir administratorius L. Bileris apie "Kario" piniginę padėtį.

Š-vys.

REDAKCIJOS PRANEŠIMAS

Ramovės N. Y. skyriui perėmus KARIO leidimą, štai jau trečias mūsų redaguojamas ir administruojamas numeris pasiekė skaitytoją.

Dedamos pastangos išleisti KARĮ laiku, t. y. bent viduryje kiekvieno mėnesio, o ateityje, jei visos kliūtys bus nugalėtos, KARYS išeis kiekvieno mėnesio pradžioje. Iš skaitytojų laiškų žinome kaip visi džiaugiasi, kad KARYS, koks jis bebūtų, eina ir eis pastoviai ir tvarkingai. Tai ir buvo pirmasis ramovėnų uždavinys, kad KARYS eitų. Tam tikslui KARIO Leidyklos vardu išspausdinti įnašų blankai ir per Centro Valdybą išsiuntinėti visiems Ramovės skyriams, o dabar jie siuntinėjami ir skaitytojams. Tai bėdos priemonė. Jei nebus įnašų, nebus pamato, ant kurio statyti KARIO gyvavimą. Visiems yra įgrisęs "ubagavimas" ir pinigų prašymas, jis nemalonus ir KARIO leidėjams. Todėl įnašai renkami ne aukos formoje; jie yra laisvai įmokami ir taip pat atsiimami indėliai, kurių tikslas sustiprinti KARIO nugarkaulį. Kol prenumeratų klausimas susitvarkys, kol bus išsiaiškinta ir atsiskaityta su platintojais, kurių yra, pav. Australijoje, skolingų KARIUI stambias sumas, įnašai gelbės, kad KARYS galėtų nesustodamas ir nevėluodamas eiti.

Bet tai nereiškia, kad KARYS yra priešingas aukoms, anaiptol! Skaitytojų duodamos aukos tik parodo jų prisirišimą prie laikraščio ir jo atstovaujamų idealų meilę. Jos visuomet laukiamos ir prideramai sunaudojamos.

Kaip labai reikalingi įnašai, aukos ir prenumeratos mokestis skaitytojai gali spręsti iš šių skaičių:

Kovo 27 d., naujieji leidėjai, palikę ta pati KARIO Leidyklos titulą, kol Ramovės organai suformuluos tinkamesnį, perėmė KARIO leidimą su 261 prenumeratorium, apmokėjusiu 1954 metų prenumeratos mokesti. Tokius davinius rodė gauta iš p. D. Peniko kartoteka. Nei kasos knygos, nei pačios kasos senieji leidėjai naujiesiems neperdavė. Taigi, KARIO No. 2 teko leisti be pinigų, remiantis tik 261 skaitytojo įmokėtais mokesčiais seniesiems leidėjams. Su šiuo KARIO numeriu mūsų skaitytojų skaičius, įvykdžiusių savo antrąją svarbiausią pareigą, "pirmoji pareiga yra laikraštį skaityti, o tik antroji jį apmokėti," jau siekia 319. Pernai metais sąžiningų, t. y. atsilyginusių skaitytojų KARYS turėjo apie 1100. Tuo tarpu vienas KARIO išleidimas, kai bendradarbiai rašo, o pareigūnai dirba be atlyginimo ir raštinės išlaidas apmoka savais, kaštuoja apie $400.00 (spauda—335.00, klišės—30.00, ekspedicija—35.00).

Skaičiai patys kalba.

Taigi, kaip su Tamstos prenumerata 1954 metams, mielas skaitytojau?

I. ĮMOKĖJO ĮNASUS KARIO LEIDYKLAI:

1. Rėklaitis Antanas,—Chikaga
2. Bartkus Juozas, MD, "
3. Plechavičius Povilas, "
4. Liaukus Justinas, Brooklyn, N. Y
5. Mačiulis Pranas, "
6. Butkus Stasys, "
7. Tutinas Jonas, "
8. Vilkutis Vytautas, "
9. Macelis Antanas, "
10. Zabelskis Jurgis, "

II. AUKOJO "KARIUI":

1. Gen. Kon. Budrys Jonas $10.00
2. Butėnas Petras 1.00
3. Eitavičius Eduardas 1.00
4. Gaigalas P. 1.00
5. Jaras Petras 5.00
6. Tveras Antanas 2.00

Aukojusiem ir įnašus sumokėjusiems "KARIO" padėka.

III. "KARYS" GRĮŽO: (neradęs adresato)

1. Abramavičius Albinas, Welland, Ont. Canada.
2. Augulis Vladas, Chicago 29, ILL.
3. Augustinaitis Vytautas, Detroit 8, Mich.
4. Babušis Vytautas, Rochester 21, N. Y.
5. Baranauskas J., Cleveland, Ohio.
6. Belzinskas H., Cleveland 3, Ohio.
7. Dagilis Antanas, Detroit 4, Mich.
8. Daugelavičius A., Montreal, P. Q., Canada.
9. Dragunevičius J., Hartford, Conn.
10. Gincas Albinas, Lakewood 7, Ohio.
11. Girdžiūnas P., Anglija.
12. A./3c. Grigaitis Jonas. AF 17367176, Arizona.
13. Pfc. Jarašiūnas A., US 1299224, Calif.
14. Laukaitis A., E. Chicago, Ind. (Chicago 32, Ill.)
15. Matusevičius Aleksas, Kenosha, Wisc.
16. Mikoliūnas Petras, Brooklyn, N. Y.
17. Sgt. Noreika Thomas, 6560270, Fort Sill, Oklahama.
18. Palukaitis J. Pr., Chicago 8, ILL.
19. Paprockas P., Brooklyn, N. Y.
20. Paulikaitis Albertas, Collinsville, ILL.
21. Pliskevičius Petras, Hartford, Conn.
22. Repečka Mykolas, Toronto, Ont. Canada.
23. Rudžiūnas P., So. Boston, Mass.
24. Skabeika Ad., Brooklyn 6, N. Y.
25. Sutkaitis J., Brooklyn 11, N. Y.
26. Šimkus Morkus, Baltimore 23, Md.
27. Šnapštys M., Detroit 10, Mich.
28. Pvt. Tallat-Kelpša Alg., RA 15 470 454.
29. Vilėniškis Aug., Brooklyn, N. Y.
30. Vilutis Stasys, Cicero 50, ILL.

MARGIEJI LAIŠKELIAI

Esu Lietuvos laisvės kovų (1919—1920 m.) karo invalidas. Be to, 1941 m. vėl kariavau partizanų eilėse ir iš naujo buvau sužeistas. Dabar atsidūriau Amerikoje ir esu nebepajėgus dirbti. Jau antri metai sergu ir mano padėtis labai sunki. Nėra kas man padėtų, ir taip kasdien nykstu.

Norėčiau gauti nors "Karį", kad jį beskaitydamas nors valandėlei galėčiau užmiršti savo vargą.

Aleksandras Mackevičius.

Redakcijos pierašas: Iš "Kariui" paremti atsiunčiamų aukų nutarėme nemokamai siuntinėti "Karį" mūsų karo invalidams ir kitiems varge atsidūrusiems, bet skaityti mėgstantiems. Gausi ir Tamsta.

REDAKCIJOS ATSAKYMAI

J. Skaržinskui. Tamstos atsiųstąsias linksmąsias pabiras įdėsime kitame numeryje. Prašome ir daugiau panašių pabirų parinkti ir atsiųsti "Kariui."

J. Makniui. Jeigu kas turi įdomių atsiminimų, bet pats nesugeba parašyti, prašome jų papasakojimus užrašyti ir atsiųsti "Kariui". Laukiame atsiminimų iš įvairių karų: iš antrojo Pasaulinio karo, taipgi ir iš Korėjos karo ir kt. Taip pat ir iš partizaninių kovų.

B. Dubeliui. Nesivaržyk, kad esi mažamokslis. Kaip sugebėsi, taip aprašyk savo kovų išgyvenimus. Redakcija viską sutvarkys.

PATENKU Į LIŪTŲ IR TIGRŲ NARVĄ

RAULAS GURGA

Likvidavus Lietuvos liaudies kariuomenę ir iš jos suorganizavus raudonosios armijos tik teritorinį 29 šaulių korpą, baigėsi ir lietuviškųjų politrukų dienos. Pradėjo juos paleisti iš pareigų ir net kariuomenės.

Lietuviškieji politrukai jau buvo atlikę mauro pareigas. Toliau jie nebebuvo reikalingi Maskvai keliais atvejais. Pirmiausia, jie nenusimanė apie marksizmą-leninizmą -stalinizmą. Kurie ir labai stengėsi, visdėlto labai mažai šioje srityje apsišvietė.

Antra, kai kurie politrukai visdėlto dar lietuviškai galvojo ir visu šimtu procentų negalėjo atsiduoti Maskvai. Buvo ir visai priešingų Maskvai. Apie kitataučius nekalbėsiu. Jie buvo mums svetimi. Ir tie kitataučiai Maskvai netiko. Reikėjo atsiųsti iš Rusijos komunizmo moksle mėtytus ir vėtytus.

1940 m. spalio mėn. ir mane paleido iš kariuomenės ir politruko pareigų. Korpui įsakyme paskelbta, kad paleidžiamas, bet dar tebedirbau savo pareigose, kol galutinai pasakys: "Kraustykis, draugas, kur išmanai!"

Vieną dieną mano raudonasis viršininkas praneša, kad esu kviečiamas užeiti į komunistų partijos centrą pas kažkokį "draugą Stasį". Bijau. Neinu. Praneša antrą ir trečią dieną. Kągi darysi. Einu. Galvoju, vėl mane tardys, nes prieš pora savaičių buvau tardomas korpo politinio komisaro Čariovo.

Komunistų partijos būstinė buvo Kaune, Vienybės aikštėje, buvusiuose Lietuvos Užsienio Reikalų Ministerijos rūmuose. Praveriu gerai pažįstamas duris. Mane pasitinka mongolas enkavedistas su durtuvu.

— Propusk (leidimas)! — manęs pareikalauja.

Pradedu aiškintis, kad neturiu ir nežinau kur jį gauti, kad mane kvietė kažkoks "draugas Stasys".

— Propusk nada! (leidimo reikia!), — netaisyklinga rusų kalba' o dar blogesniu akcentu aiškina man mongolas, ir parodo į netoli esantį mažą medinį namelį, kad ten leidimai išduodami.

Nueinu, randu du jauniklius. Kreipiuos lietuviškai, o jie man atsako rusiškai. Pasižiūriu į jų veidus, ogi ne rusiškos padangės, bet lietuviškos. Rusiškai gerai moku, nes gyvenau Rusijoje ir tarnavau rusų kariuomenėje. Jau ir iš jų kalbos girdžiu, kad kalba lietuvišku akcentu. Matyt, kokie Žaliojo kalno ruseliai.

Užsispiriu nekalbėti rusiškai. Jie rusiškai — aš lietuviškai. Pagaliau jie nusileidžia ir pradeda kalbėti lietuviškai. Pasisakau kokiu reikalu atėjęs. Jie telefonu paskambino į kompartiją, klausdami, ar man išduoti leidimą. "Draugo Stasio" tuo laiku nebuvo ir lieпė man palaukti. Laukiu!

Jaunikliai ruseliai savo tarpe pradeda rusiškai kalbėtis ir spėlioti, kas aš galėčiau būti. Matyt, jiems keista, kad "nemoku" rusiškai.

— Turbūt, politrukas, — vienas jų spėjo, ir tuo baigėsi jų pašnekesys apie mane.

Pagaliau "draugas Stasys" grįžo ir man išdavė leidimą užeiti pas jį. Leidimas jaunuolių parašytas mažai raštinga ranka. Su leidimu ir mongolas praleidžia ir parodo, pro kurias duris įeiti. Laukiamajame kambaryje randu nelietuviškų ir lietuviškų veidų. Keista, lietuviškieji veidai greitai išeina iš "draugo Stasio" kabineto — po kokių 3—5 minučių, o nelietuviškieji tik po 20 minučių ar daugiau.

Anksčiau kaip malonu būdavo užeiti į šiuos rūmus. Būdavo jauku, drąsu, prie stalų veidai malonūs, savi. O dabar?... Niūru ir lyg tamsu. Veidai surūgę, bėginėja iš vieno kambario į kitą, lyg avys į uodegą įkirptos. Visur nedraugiškumas ir baimė. Pasijutau, lyg būčiau patekęs į liūtų ir tigrų narvą.

Pagaliau prieina mano eilė. Užeinu pas "draugą Stasį". Dieve mano, randu visai nelietuvišką veidą, ir kalba netaisyklingai. Pasivadinimas "Stasys" visai jam netinka.

Atsisėdžiu, jis išsitraukia įsakymą korpui ir suranda mano pavardę paleidžiamųjų politrukų tarpe.

— Draugas esi komunistų partijos narys? — "Stasys" paklausia

— Ne! — trumpai atsakau.
— Gal partijos kandidatas esi?
— Ne!

— Gaila, — pasako "Stasys". — Mums taip labai trūksta partinių žmonių. Reikia skirti apskričių viršininkais ir jų sekretoriais, ir toms pareigoms reikia partiečių.

Greit ir mane atleidžia. Dar paklausia, ar turiu kokią tarnybą. Atsakiau, kad dar turiu, nors, ištikrųjų, nebeturėjau jokios. Bijojau kompartijos tarnybos, nes buvau girdėjęs gandų, kad kompartija duodanti darbo enkavedistų tarnyboje.

—Kai neturėsi darbo, užeik pas mane. Surasime! — Jis man pasako ir paprašo, kad paduočiau leidimą.

Paduodu, ir jis pasirašo ir pažymi kelintą minutę mane atleidžia. Ne savo kailyje jausdamasis, leidimą įkišu į kažkurią mažesniųjų kišenių, manydamas, kad jo nebereikės ir lieka tik kaip "istorinis" dokumentas.

Skubu prie durų ir stengiuos mauti pro juos. Mongolas mane sulaiko ir pareikalauja "propusk". Po šimts pypkių — pagalvoju, ir išeiti laisvai negali. Tai laisvę atnešė. Jieškau po kišenius, ir negaliu surasti. Aš nervinuosi jieškodamas, o mongolas laukdamas. Jis vis rėkia:

— Nu, niet, nu, niet! Niet, niet! Da niet!

Jo tasai "niet" (nėra) visai mane iš kailio neria. Pro mano šalį praeina lietuviško veido vyras, paskui po manęs užėjęs pas "Stasį". Jis su užuojauta pasižiūri į mane ir parodęs savo leidimą išeina lauk.

Pagaliau liemenės kišeniukyje surandu leidimą. Parodau mongolui ir pro duris išeinu į Vienybės aikštę, lyg iš karščiausios pirties suprakaitavęs. Šaligatvyje pamatau stovintį aną vyrą, kuris išeidamas į mane pažiūrėjo su užuojauta. Paėjus toliau nuo durų, jis priėjo prie manęs.

— Suradai? — jis paklausė mane.

Jis man papasakojo, kad nesuradus leidimo liūdnai baigiasi. Žmogus patenka į enkavedistų rankas. Tokių atsitikimų jau yra buvę. Todėl ir pažymi leidime kelintą minutę atleidžia, kad nežioplinėtų po kitus kambarius.. Jeigu daugiau minučių praleidžia, negu reikia išeiti, būna areštuojamas ir NKVD tardomas.

Paleistas iš tarnybos, apie 6 mėnesius užsidariau pusiau slaptam gyvenimui. Tik vakare sutemus išeidavau iš namų, kad niekas pažįstamųjų nematytų. Taip baigiau be tarnybos savo politruko karjerą.

Tuo ir baigiu savo šaunaus politruko liūdnus užrašus.

Kaina
2 u. c

Lietuvių Auditorija

3133 So. Halsted Street

Chicago, Ill.

Tel.: VIctory 2-6172

KETURIOS SALĖS

Išnuomojamos vestuvėms ir pobūviams su maistu ar be maisto. Susirinkimams ir konferencijoms salės veltui

TAUPYKITE ateičiai. Pasidėkite taupomus pinigus į CHICAGO SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION, kur kiekviena santaupa pilnai apdrausta iki $12,500.00 — by an Agency of the United States Government.

KUR visada buvo ir yra išmokamas aukštas devidendas.

KUR pinigai buvo ir yra išmokami pagal pareikalavimą.

KUR tamsta gali atlikti visus savo ir savo šeimos finansinius reikalus.

KUR 27 metų patyrimas užtikrina visiems saugų ir teisingą patarnavimą.

Dėl paskolų geresnėm sąlygom, perkant arba statant namą, visada pasimatykite su mumis.

Mūsų turtas yra virš dvylikos milijonų dolerių— $12.500.000.00.

Chicago Savings & Loan Association

GRovehill 6-7575

6236 South Western Avenue, CHICAGO, ILL.

J. PAKEL — Prezidentas

Visko Užtektinai—Tuojau Pristatom

Baldus, šaldytuvus, pečius, skalbiamas mašinas, lovas, matracus, kilimus, radio, televizijos setus, vaikučiams baldus.

Žemos kainos, lengvi išmokėjimai. Turime didelį pasirinkimą. Mes pagaminame baldus ir pagal Jūsų užsakymą

Roosevelt Furniture Co., Inc.

LIETUVIŲ KRAUTUVĖ

2310 W. ROOSEVELT RD., CHICAGO

Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmadienio ir ketvirtadienio vak. iki 9:30

Atdara sekmadieniais nuo 11 iki 4:30 val. popiet.

Taupyk Tvirčiausioj Amerikos Įstaigoj

STANDARD FEDERAL SAVINGS

AND LOAN ASSOCIATION OF CHICAGO

4102 ARCHER AVE., CHICAGO 32

PHONE: VIrginia 7-1141

STANDARD FEDERAL

turtas virš $41,000,000.00

Atsargos Fondas virš .... $ 3,250,000.00

STANDARD FEDERAL yra Federal Savings and Loan Insurance Corp. ir Federal Home Loan Bank System narys

Įstaigos valandos: Kasdien nuo 9 val. ryto iki 4 val. po pietų.

Ketvirtadien. nuo 9 val. ryto iki 8 v. v.

Trečiadieniais visai neatidaroma.

JUSTIN MACKIEWICH, President and Manager

11220

LIETUVIŲ RADIJO D-JOS PROGRAMOS

J. P. GINKUS, Direktorius

Trečiadieniais 10:00 val. vak. — WWRL 1600 kc

Oro bangomis transliuojami įvairūs visuomenės pranešimai, naujienos, muzika (vietinės žinios, parengimai: koncertai, šokiai, ir t. t. Vestuvės puotos, liūdni pranešimai).

495 Grand Street **Brooklyn 11, N. Y.**

Tel. EVergreen 4-7142

J. P. GINKUS Direktorius — AD. JEZAVITAS Muz. Dir. — VALAKAS Pranešimų Dir.

Winter Garden Tavern, Inc.

Puikus baras, restoranas ir didelė salė susirinkimams, vestuvėms ir kitokiems sociališkiems pobūviams

SAVININKAS

VYTAUTAS BELECKAS

1883 Madison Street, Brooklyn 27, N. Y.

(Prie Forest Ave. stoties) (Ridgewood)

Tel.: EV 2-9586

VISI KVIEČIAMI ATSILANKYTI

ADAMS APPLIANCE & TELEVISION

DIDŽIULĖ LIETUVIŲ VETERANŲ PREKYBA DETROITE

18430 Joy Road, Detroit, Mich.

SAVIEJI PAS SAVUOSIUS!